

LUNDS
UNIVERSITET

Regeringens retoriska bruk av ”mänskliga rättigheter” i klimatförändringsdiskursen

Nadja Karlsson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
MRSK61
Höstterminen 2016
Handledare: Olof Beckman
Omfång: 14 342 ord

Abstract

In this thesis, the Swedish Government's rhetorical use of the concept of "human rights" in their climate change discourse during the period of November 1, 2015 to November 1, 2016 is examined. The investigated material is collected from *regeringen.se*, the official website of the Swedish Government. A rhetorical analysis is used to determine how the concept of "human rights" is employed in the texts found there. To have an understanding of human rights language and its potential, but also the risks of employing it incorrectly, a human rights perspective is applied. The result provides that "human rights" was rarely used within the Swedish Government's climate change discourse and when it was it was hardly ever used as an argument but all the more often as a part of how Sweden is to be understood. That is, Sweden is to be seen as caring about human rights. The result also shows that the feeling most prevalently mediated by the Government is that of optimism and hopefulness for the future. In the analysis it is argued that the insubstantial way in which the Swedish Government employs "human rights" risks derogating the common understanding of the meaning of "human rights" and thereby might damage the argumentative power that the concept holds.

I denna uppsats undersöks svenska regeringens retoriska bruk av "mänskliga rättigheter" i deras klimatförändringsdiskurs, 1 november 2015 – 1 november 2016. Det undersökta materialet är hämtat från *regeringen.se* och analyseras med hjälp av retorisk analys för att avgöra på vilket sätt begreppet "mänskliga rättigheter" används. Ett människorättsperspektiv används för att förstå människorättspråk och dess potential men också faran med att åberopa mänskliga rättigheter utan att göra det på ett adekvat sätt. Resultatet låter oss förstå att "mänskliga rättigheter" inte ofta uttalas i regeringens klimatförändringsdiskurs. När det brukas så visar analysen att det sällan används som ett argument men desto oftare som en del av framställandet av Sverige, det vill säga att Sverige beskrivs som "måna om" mänskliga rättigheter. Resultatet ger också att den dominerande känslan att förmedlas genom texterna är framtidstro/hoppfullhet. I analysen argumenteras det att regeringens innehållslösa användning av begreppet "mänsk-

liga rättigheter” riskerar att utarma den allmänna förståelsen av vad det innebär och att det därmed kan komma att skada argumentationskraften i det.

Nyckelord: Mänskliga rättigheter, klimatförändringar, Sveriges regering, retorik, diskurs

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	2
1.2	Material och avgränsningar.....	3
1.2.1	Primärmaterial.....	3
1.2.2	Källkritik.....	3
2	Teori och metod	5
2.1	Mänskliga rättigheter som argument.....	5
2.2	Vad letar jag efter?.....	10
2.3	Tillvägagångssätt.....	15
3	Litteraturoversikt och tidigare forskning	18
3.1	Varför ett människorättsperspektiv?.....	18
3.2	Mänskliga rättigheter, klimaträttvisa och klimatförhandlingar.....	19
3.3	Statsansvar och klimatförändringar.....	21
3.4	Svenska klimatförändringsdiskurser och attityder.....	22
4	Sveriges människorättsretorik	25
4.1	”Sverige trycker på för mänskliga rättigheter”.....	25
4.2	Retoriskt bruk av ”mänskliga rättigheter”.....	27
4.3	Att bygga en bro.....	32
4.4	Skuld, hopp och kärlek.....	35
5	Analys och diskussion	37
5.1	Analys.....	37
5.2	Diskussion.....	40
6	Sammanfattning	43
	Referenser	45

1 Inledning

Att mänsklig aktivitet orsakar klimatförändringar är vetenskapligt utan tvivel, det förklarar Will Steffen, expert inom klimatforskning, i *The Oxford Handbook of Climate Change and Society*.¹ Han beskriver att klimatförändringarna bland annat innebär temperaturökningar, stigande havsnivåer och utrotning av arter.²

FN har tecknat en konvention angående att hantera klimatförändringar, UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change)³, vilken trädde i kraft 1994 och är ratificerad av 197 stater. Dessa stater utgör tillsammans COP, Convention of Parties, och de håller konferens en gång om året.⁴ Två viktiga klimatavtal har kommit ur dessa konferenser, Kyotoprotokollet och Parisavtalet.⁵ Det senare av dessa två tecknades under klimatmötet i Paris 2015, COP21 (fortsättningsvis benämnt klimatmötet), och trädde ikraft 2016.⁶ I förordet till Parisavtalet görs det referenser till mänskliga rättigheter:

Acknowledging that climate change is a common concern of humankind, Parties should, when taking action to address climate change, respect, promote and consider their respective obligations on human rights, the right to health, the rights of indigenous peoples, local communities, migrants, children, persons with disabilities and people in vulnerable situations and the right to development, as well as gender equality, empowerment of women and intergenerational equity,⁷

¹ Will Steffen, "A Truly Complex and Diabolical Policy Problem", i Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. & Schlosberg, David. (red.), *The Oxford Handbook of Climate Change and Society [Elektronisk resurs]*, OUP Oxford, Oxford, 2011, s. 26, 31.

² Steffen, 2011, s. 22-3.

³ FN:s Generalförsamling, *United Nations Framework Convention on Climate Change : resolution / adopted by the General Assembly*, 20 januari 1994, A/RES/48/189.

⁴ UNFCCC, *COP* [online], 2016. Tillgänglig på: <http://unfccc.int/bodies/body/6383.php> [Senaste åtkomst: 30 Dec. 2016]; UNFCCC, *Introduction to the Convention* [online], 2016. Tillgänglig på: http://unfccc.int/essential_background/convention/items/6036.php [Senaste åtkomst: 30 Dec. 2016].

⁵ UNFCCC, *COP*. [online], 2016. Tillgänglig på: <http://unfccc.int/bodies/body/6383.php> [Senaste åtkomst: 30 Dec. 2016].

⁶ UNFCCC, *The Paris Agreement - main page*. [online], 2016. Tillgänglig på: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php [Senaste åtkomst: 31 Dec. 2016].

⁷ UNFCCC, *Adoption of the Paris Agreement*, 21st Conference of the Parties, Paris: United Nations, 2015.

Sverige ratificerade Parisavtalet den 13 oktober 2016.⁸ Uppmaningen om att klimatförändringarna påverkar alla människor och att hänsyn till rättigheter ska tas vid klimatarbete är alltså något som ytterst angår Sverige. Som del i klimatförhandlingarna så har Sverige även en viss inverkan på diskursen där. Sveriges regerings inställning till mänskliga rättigheter inom klimatdiskursen är alltså relevant inte bara för hur arbetet mot klimatförändringar läggs upp i Sverige och den nationella förståelsen av mänskliga rättigheter, utan också för den röst de har inom de internationella förhandlingarna.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Som vi förstår av inledningen så påverkar klimatförändringarna människors rättigheter. I forskningsöversikten presenteras teorier kring att användandet av ett människorättspråk inom klimatdiskursen skulle kunna ge fokus på människor och mänskliga rättigheter och att det skulle kunna användas som argument för att klimatanpassa såväl som minska klimatpåverkan.

Syftet med den här uppsatsen är därför att undersöka Sveriges regerings inställning till klimatförändringar och mänskliga rättigheter.⁹ Uppsatsen analyserar hur regeringen använder begreppet ”mänskliga rättigheter” och andra termer som hör till ett människorättspråk samt hur de framställer sig själva och Sverige som stat, liksom vilka känslor de förmedlar.

Frågan uppsatsen ämnar besvara lyder: Hur använder Sveriges regering retoriskt ett människorättspråk i sin klimatförändringsdiskurs?

⁸ UNFCCC, *Paris Agreement - Status of Ratification*. [online], 2017. Tillgänglig på: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9444.php [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

⁹ Notera att denna uppsats, och jag som författar den, inte syftar till att göra klimatförändringsdiskursen antropocentrisk. Klimatförändringar är skadliga för andra arter och för miljön i helhet. Ett människorättsperspektiv är således inte det enda perspektivet som bör anläggas på klimatförändringar, men det får inte heller glömmas bort då klimatförändringar har allvarliga implikationer på människors rättigheter.

1.2 Material och avgränsningar

1.2.1 Primärmaterial

Det som undersöks i den här uppsatsen är Sveriges regering. Rent praktiskt görs det genom att analysera texter publicerade på *regeringen.se* under tidsspannet 1 november 2015 – 1 november 2016, det vill säga en period under vilken både klimatmötet genomfördes och Parisavtalet trädde ikraft, och märkta med taggen ”Miljö och Klimat”. Referenserna till mänskliga rättigheter i Parisavtalet gör det till en extra intressant tid att studera. Bara de texter som uttryckligen handlar om klimat och som explicit uttrycker ”mänskliga rättigheter” eller likvärdigt (exempelvis ”urfolks rättigheter” eller ”rätten till liv”) utförs en retorisk analys på.

Regeringen.se är den svenska regeringens och Regeringskansliets officiella hemsida. Därmed är det som publiceras där material skapat av eller för regeringen, och ämnat vara tillgängligt för allmänheten. Texter publicerade på hemsidan som inte är representativa för regeringen, exempelvis betänkanden från fristående arbetsgrupper, förklaras uttryckligen att de inte är representativa. De texterna som här analyseras går på så vis att identifiera som representativa för regeringen. De är av texttyperna: transkriberade tal, pressmeddelanden, artiklar samt debattartiklar. En del av dem är undertecknade enskilda ministrar, dessa är dock representanter för regeringen och deras sätt att kommunicera, och deras åsikter och argument är således också regeringens.

En del av texterna på hemsidan är på engelska. I de fall någon av dessa analyseras så citerar jag dem på engelska samt tillhandahåller en egen översättning för att underlätta läsandet och samtidigt behålla transparensen.

1.2.2 Källkritik

Liksom alla material så finns det begränsningar för vilka slutsatser som kan vara rimliga att dra från detta primärmaterial. För det första så ger det inte en fullständig bild av regeringens diskurs under denna tid då det är begränsat till det som publiceras på *regeringen.se* och inte innefattar exempelvis strategier och budgeter. Tidsbegränsningen, ett år, innebär också för kort tid, med för lite material, för att kunna analysera förändring i retorik och diskurs. Materialet som analyseras är inte heller tillräckligt omfattande för

att stora och tvärsäkra slutsatser ska kunna dras ifrån det, det i sig ger ju dock möjlighet till andra slutsatser.

Emedan det inte är menat att i denna uppsats urskilja de olika diskurser som olika politiska block i Sverige skapar och upprätthåller, så visar forskningsöversikten att det har varit en historisk skillnad dem emellan. Det finns därför en poäng i att påpeka och vara medveten om att under den tidsperiod som jag undersöker så har Sverige en röd-grön minoritetsregering, bestående av socialdemokraterna och miljöpartiet.

2 Teori och metod

I denna uppsats använder jag mig av människorättsperspektiv och retorisk analys med inspiration från innehållsanalys och diskursanalys. Då den analytiska metoden innehåller mycket teori så presenteras den tillsammans med det människorättsperspektiv jag använder i delkapitel 2.1. Delkapitel 2.2 ägnas till att lista och beskriva de rättigheter som vanligen tolkas stå under störst hot på grund av klimatförändringarna, och i 2.3 så redogörs det praktiska tillvägagångssättet för uppsatsens analys.

2.1 Mänskliga rättigheter som argument

För att undersöka hur ett människorättspråk används retoriskt inom en klimatkurs så behövdes ett människorättsperspektiv likväl som teorier om retorik och diskurs. Människorättsperspektivet tjänade framförallt till att informera om hur ett människorättspråk ser ut och vad det kan göra för nytta om det inkluderas i klimatkursens diskurs. Vilka rättigheter jag fokuserade på presenteras i kapitel 2.2. Retorikteori tjänade till att förklara metoden och vad det omedelbara resultatet ger. Diskursteori användes framförallt som ett komplement till de andra teorierna.

För att bygga upp det teoretiska ramverket till den här uppsatsen användes således texter och teoretiker från flertalet olika discipliner. *Human Rights Approaches to Climate Change*¹⁰ innehåller ett människorätts-teoretiskt ramverk som inkluderar bland annat rättvisa, internationell lag och exempel på vilka implikationer ett människorättsperspektiv kan ha applicerat på internationella frågor. Boken, är skriven av Sumudu Atapattu, Director of Research Centers och Senior Lecturer på University of Wisconsin Law School samt Lead Counsel for Human Rights på Center for International Sustainable Development Law. Detta verk ger i denna uppsats en förståelse för vilka rättigheter som vanligen tolkas komma till skada av klimatförändringar samt vad ett människo-

¹⁰ Sumudu A. Atapattu, *Human Rights Approaches to Climate Change: Challenges and Opportunities*, Routledge, Abingdon, Oxon, 2016 (1).

rättsspråk allmänt förväntas innehålla, liksom för- och nackdelar med att applicera det på klimatförändringar. Simon Caney, professor i politisk teori, har skrivit ett kapitel i Stephen Humphreys *Human Rights and Climate Change*¹¹, vilket situerar ”mänskliga rättigheter” i klimatförändringsdiskursen och beskriver vilka konsekvenser ett rättighetstänk i klimatförändringsfrågan teoretiskt skulle ha. Denna text användes här som övergripande teori, tillsammans med Atapattus, kring vad ett människorättsspråk i klimatkurser skulle kunna göra för skillnad. Carmel Williams och Alison Blaiklocks “Human Rights Discourse in the Sustainable Development Agenda Avoids Obligations and Entitlements”¹² är en kommentar till Lisa Forman et al.’s “Rights Language in the Sustainable Development Agenda: Has Right to Health Discourse and Norms Shaped Health Goals?”¹³ och de båda texterna handlar om vad inkluderingen av rättighetsspråk i internationella dokument om hållbar utveckling kan få för implikationer. Författarna till båda artiklarna är universitetsverksamma inom folkhälsa och ”population health”. Deras teorier är alltså utformade efter en lite annan diskurs än den jag undersökte, men principerna kring språkanvändning är desamma och fullt applicerbara även på klimatförändringar.

Retorik består av många analyserbara delar. För den här uppsatsens syfte så var det dock bara hur just ”mänskliga rättigheter” som begrepp används som var av intresse, samt vilka identiteter och känslor som omger det. Det var också bara det som analyserades. Till den teori jag behövde för att utröna vilken betydelse människorättsbegreppet får när det brukas som det gör i texterna så används Göran Häggs *Praktisk Retorik*¹⁴, Peter Dixons *Rhetoric*¹⁵ och Rodney K. Dukes *The Persuasive Appeal of the Chronicler*¹⁶. Hägg var docent i litteraturvetenskap och hans bok syftar till att göra retorikens knep tillgängliga för en bredare publik. Dixons, forskarassistent i antropologi,

¹¹ Simon Caney, “Climate Change, Human Rights and Moral Thresholds”, i Stephen Humphreys (red), *Climate Change and Human Rights, [Elektronisk resurs]*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.

¹² Carmel Williams & Alison Blaiklock, “Human Rights Discourse in the Sustainable Development Agenda Avoids Obligations and Entitlements”, *International Journal of Health Policy and Management*, 2016, Vol. 5(6), s. 387-390.

¹³ Lisa Forman, Gorik Ooms & Claire E. Brolan., “Rights Language in the Sustainable Development Agenda: Has Right to Health Discourse and Norms Shaped Health Goals?”, *International Journal of Health Policy and Management*, 2015, Vol. 4(12), s. 799-804.

¹⁴ Göran Hägg, *Praktisk Retorik: Med Klassiska och Moderna Exempel : [talarskola]*, [Ny upplaga], Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2001. Denna bok använder både ord och exempel som jag som författare inte ställer mig bakom.

¹⁵ Peter Dixon, *Rhetoric*, London, 1971.

¹⁶ Rodney K. Duke, *The Persuasive Appeal of the Chronicler: A Rhetorical Analysis*, Almond Press, Sheffield, 1990.

bok är snarast en historisk berättelse om retorik, men innehåller även klassiska teorier. Dukes verk är lite annorlunda från de andra, han är doktor i filosofi och professor på institutionen för filosofi och religion på Appalachian State University och boken är en retorisk analys av *Krönikeböckerna* i Gamla Testamentet och har så en praktisk tillämpning av de teorier den redovisar.

Till att börja med behöver vi förstå vad ett människorättsperspektiv på klimatförändringar skulle kunna göra för nytta. Detta elaboreras vidare i forskningsöversikten, men introduceras här med hjälp av Caney för att visa vilken ingång den här uppsatsen har i frågan. Därefter går texten gradvis över till teorier som har mer med metoden att göra.

Enligt Caney kan mänskliga rättigheter sammanfattas som ”moraliska trösklar” som specificerar minimivåerna för vad alla människor har rätt till och som trumfar alla andra moraliska värderingar.¹⁷ Han menar att ett människorättsperspektiv således skulle framtvinga en förändring i kostnadsanalysen av klimatförändringar och drar liknelser till avskaffandet av slaveriet för att visa på att med ett människorättsperspektiv så går det inte att argumentera bort skyldigheter och vad som är rätt att göra med anledning av att det skulle vara kostsamt. Kompensation för klimatskador blir också en skyldighet, utöver att minska klimatpåverkan och utföra klimatanpassningar.¹⁸ Att anlägga ett människorättsperspektiv skulle alltså kunna ge större skyldigheter i klimatfrågan och göra vissa argument som i dagsläget håller tillbaka klimatarbetet ogiltiga. Atapattu menar att ett människorättsperspektiv gör klimatsamtalen mer akuta genom att öppna upp för förståelse av att människor redan tar skada av klimatförändringar. Hon påpekar dock att det finns nackdelar med ett människorättsperspektiv, inte minst för att det bara kan skydda människor men också för att det inte i nuläget finns någon tydlig rättighet som omfattar klimat och miljö.¹⁹ Jag instämmer i hennes problematisering då klimatförändringar innefattar mycket mer än människor och deras rättigheter, men det är fortfarande ett viktigt perspektiv att anlägga även om det inte bör vara det enda perspektivet som används i klimatförändringsdiskurser och beslut.

Forman et al menar på att aktörer som använder sig av ett människorättspråk, även om det enbart är ämnat som ett retoriskt drag, med det kan involvera allt vad

¹⁷ Caney, 2010, s. 73.

¹⁸ Caney, 2010, s. 86-8.

¹⁹ Atapattu, 2016, s. 49-50.

som hör till mänskliga rättigheter – både vad gäller normer och skyldigheter.²⁰ På det viset, beskriver författarna, kan stater komma att tvingas acceptera en större skyldighetsbörda då det är svårare att neka göra något som tillhör en norm som de tillsynes har accepterat och själva brukar i sin diskurs.²¹ I svar på det hävdar Williams och Blaiklock att det finns en fara i att åkalla mänskliga rättigheter utan att fylla det med sitt rätta språk och innehåll, och menar på att även om hur vi språkligt använder ”mänskliga rättigheter” inte kan påverka de juridiska skyldigheterna som stater har så kan det förringa vad mänskliga rättigheter allmänt förstås vara, och därmed också övervakningen av vad stater gör.²² Det vill säga, om ”mänskliga rättigheter” används på ett sätt som inte gör det rätta så finns det risk för att den allmänna förståelsen av vad mänskliga rättigheter är förvanskas. Om det exempelvis konstant uttrycks att stater ska *ta hänsyn* till rättigheter, istället för att *uppfylla* dem, så kan både stater och deras befolkning få intrycket av att det är så, varpå stater kan brista mer i sina skyldigheter utan att möta någon större kritik. Ett bruk av människorättsspråk kan på så vis vara tveeggat: det kan innebära att större skyldigheter erkänns, men det kan också innebära att rättighetsspråket vattnas ur och att förståelsen av det förvrängs och ger argument av den typen mindre vikt än de borde ha.

Forman et al genomförde en innehållsanalys genom ordräkning, för att se vilken relevans olika begrepp gavs i texterna de undersökte. Genom att jämföra frekvensen av olika begrepp i samband med varandra så kontextualiserade de sin analys.²³ Williams och Blaiklock påpekar att detta är ett vanligt sätt för att genomföra en diskursanalys men att emedan det ger vissa svar så säger det inget om vilken mening det räknade begreppet ges. Det vill säga, ”mänskliga rättigheter” kan användas kontinuerligt utan att det finns något egentligt engagemang för mänskliga rättigheter.²⁴ I denna uppsats användes ordräkning till viss del (se vidare resonemang i kap. 2.3), men det gjordes även en grundligare analys med hjälp av retoriska teorier.

Retorik är enligt Duke “the art of *persuasive* argumentation”²⁵, konsten av övertygande argumentation. Det appliceras vanligen på tal men mycket av principerna är applicerbara även på andra texttyper. Hägg förklarar att ett tal byggs upp av fem olika

²⁰ Forman et al, 2015, s. 800.

²¹ Forman et al, 2015, s. 800.

²² Williams & Blaiklock, 2016, s. 388.

²³ Forman et al, 2015, s. 800-1.

²⁴ Williams & Blaiklock, 2016, s. 387.

²⁵ Duke, 1990, s. 30. Kursivering i original.

delar. Hela dispositioneringen kallas *Dispositio* och består vanligen av: 1. *Exordium*, introduktion; 2. *Narratio*, narrativ av vad som har förekommit talet och varför det hålls; *Probatio*, teser, åsikter, argument och bevis; *Refutatio*, presentation och falsifierande av opponerande argument; *Peroratio*, uppmanande avslutning.²⁶ I tal så använder den skickliga talaren, enligt Hägg, inledningen till att skapa en relation mellan publik och talare och en tillit till den senare. Presentation av ämnet kommer gärna senare, särskilt om det förväntas vara ett känsligt ämne, och de viktigaste argumenten och vad talaren faktiskt vill kommer fram mot slutet av texten.²⁷ Huruvida ett människorättsspråk används i exempelvis argumentationen eller narrativet ger det olika roll i texten, och om det ska göra nytta i att motivera handling i förhållande till klimatförändringar så bör det användas argumenterande – oavsett textform.

Argumentationen består av tre delar: *etos*, *patos* och *logos*. Logos är den logiska argumentationen och är ofta uppbyggd av premisser och slutsatser alternativt slutsatser dragna utifrån generaliseringar, beskriver Duke.²⁸ Etos förstås av Hägg som de karaktärsdrag som talaren har vilka får publiken att tro på vad de säger.²⁹ Enligt Dixon måste talaren bygga upp sin karaktär inom talet och kan inte förlita sig på vad som tidigare må vara känt om hen.³⁰ Karaktärsbyggande inkluderar ton, känsla och ordning av argument.³¹ Enligt Duke så är karaktäriseringen av talaren avgörande för om publiken kommer att bedöma den som trovärdig.³² Patos handlar om känslor men tolkas aningens olika av de olika teoretikerna; Duke menar att det är när talaren försöker få publiken att känna på specifika sätt för att göra argumenten mer övertygande,³³ liknande beskriver Dixon att patos är en manipulation av känslor för att få publiken att “*feel that the speaker must be right*”³⁴ och att olika känslor fungerar olika bra på olika målgrupper.³⁵ Hägg förstår istället patos som talarens känslor.³⁶ I denna uppsats användes en sammantagen tolkning, och patos förstås helt enkelt som de känslor som på något sätt kommer till uttryck i texten eller tolkas ur den (se kap. 2.3).

²⁶ Hägg, 2001, s. 34-5.

²⁷ Hägg, 2001, s. 22, 90.

²⁸ Duke, 1990, s. 81-2.

²⁹ Hägg, 2001, s. 228-31.

³⁰ Dixon, 1971, s. 24-5.

³¹ Dixon, 1971, s. 25.

³² Duke, 1990, s. 105-6.

³³ Duke, 1990, s.138-9.

³⁴ Dixon, 1971, s. 25. Kursivering i original.

³⁵ Dixon, 1971, s. 25-6.

³⁶ Hägg, 2001, s. 220.

Vad som undersöktes i denna uppsats var hur mänskliga rättigheter används retoriskt inom en specifik *diskurs*. Diskurser är byggda på val av vad som sägs och med vilka ord. Dessa val kan vara medvetna, men behöver inte vara det, och för varje begrepp som väljs så är det många andra som väljs bort vilka hade kunnat användas i dess ställe.³⁷ I kombination med Williams och Blaiklocks samt Forman et al's texter så ger detta förståelsen av att en användning av människorättspråk är ett val som görs, men likaså är det val som guidar vad begreppet fylls med för betydelse, och om vissa ord väljs att användas över andra. Detta återkommer jag till i kap. 2.2.

2.2 Vad letar jag efter?

För att kunna sortera regeringens texter efter ett människorättsperspektiv så var det nödvändigt att veta vilka indikatorer som är rimliga att leta efter. Endast de texter som uttryckligen nämner rättigheter analyserades i den här uppsatsen, med hjälp av retorisk analys. En annan del av syftet var dock att utröna hur begreppet mänskliga rättigheter används, och då var det intressant att också finna om regeringen ibland talar om rättighetsfrågor utan att benämna dem på det viset. Det var också av intresse att se vilka rättigheter det talas om när ”mänskliga rättigheter” nämns. Då behövdes en teori vilken beskriver de mänskliga rättigheter som påverkas av klimatförändringar.

För detta syfte använde jag mig av tre böcker. *Climate Change and Human Rights*³⁸, vilken är del av serien Routledge Research in International Environmental Law, är editerad av Ottavio Quirico, lektor på School of Law, University of New England, och Mouloud Boumghar, professor på Faculty of Law, Université de Picardie. Denna bok har hela kapitel ägnade åt de några av de mest relevanta rättigheterna för studier av mänskliga rättigheter som påverkas negativt av klimatförändringar, men listar färre rättigheter än de andra verken. *Human Rights Approaches to Climate Change*, vilken ingår i samma serie, är skriven av Atapattu och har den mest inkluderande listan över rättigheter av de verk som används här. Som stöd används även *The Sage Hand-*

³⁷ Se exempelvis: Norman Fairclough, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995, s. 18.

³⁸ Ottavio Quirico & Mouloud Boumghar (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016.

*book of Human Rights*³⁹, vilken innehåller ett kapitel om klimatförändringar och mänskliga rättigheter skrivet av Dimitra B. Manou, doktor i International Environmental Law. Notera att jag i den här uppsatsen enbart undersökte substantiella rättigheter.

Den mest grundläggande rättigheten som hotas är rätten till liv, vilken återfinns bland annat i artikel 6 i ICCPR (*International Covenant on Civil and Political Rights*⁴⁰). Human Rights Committee har uttalat att alla stater måste aktivt söka uppfylla denna rättighet. Det inkluderar att motverka dödlighet orsakat av exempelvis epidemier. Klimatförändringar innebär både direkta och indirekta hot mot rätten till liv. En direkt påverkan är till exempel när människor dör i naturkatastrofer och extrema väder, orsakade av klimatpåverkan. Indirekt så påverkar det exempelvis mattillgång och hälsa.⁴¹ I den här uppsatsen klassificeras det som att texterna talar om ämnen relevanta för rätten till liv när de beskriver att människor har dött till följd av klimatorsakade fenomen såsom översvämningar och stormar.

Rätten till hälsa är också den en basal rättighet och skyddas bland annat av artikel 12 i ICESCR (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*⁴²). Ett direkt hot mot denna rättighet är den höjda globala temperaturen som förväntas inducera epidemier. Liksom rätten till liv är hälsa något som påverkas av många andra rättighetsfrågor, som tillgången till mat och rent vatten.⁴³ Därför är det de tillfällena i vilka texterna explicit skriver ”hälsa”, eller det handlar om sjukdom, i samband med klimatförändringar som klassas under rätten till hälsa.

Stater är skyldiga att efter bästa förmåga bistå både individer och samhällen med tillgång till föda. Rätten till mat finns inskriven i ICESCR. Klimatförändringar påverkar tillgången till föda på många olika sätt, exempelvis

³⁹ Anja Mihr & Mark Gibney (red.), *The Sage Handbook of Human Rights*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 2014.

⁴⁰ FN:s Generalförsamling, *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 december 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999.

⁴¹ Atapattu, 2016, s. 76; Christine Bakker, ”Climate Change and Right to Life: Limits and Potentialities of the Human Rights Protection System”, i Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016, s. 71-88, s.71-2; Dimitra B. Manou, ”Climate Change and Human Rights”, i Mihr, Anja & Gibney, Mark (red.), *The Sage Handbook of Human Rights*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 2014, s. 238-52, s. 243.

⁴² FN:s Generalförsamling, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 december 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993.

⁴³ Atapattu, 2016, s. 77-9; Alessandra Franca, ”Climate Change and Interdependent Human Rights to Food, Water and Health: The Contest Between Harmony and Invention”, Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016, s. 89-103; Manou, 2014, s. 243-4.

torka/översvämningar och negativ påverkan på haven kan leda till minskad möjlighet för tryggad livsmedelsförsörjning.⁴⁴ Således kan alltså minskat fiskebestånd på fiskemarker tolkas som ett hot mot rätten till mat, likaväl som torka eller översvämningar på produktionsområden för spannmål.

Rätten till vatten är lite speciell i det här sammanhanget då det inte är en uttalad rättighet med en egen artikel i något människorättsdokument. Tillgången till vatten är dock nödvändig för att uppfylla andra rättigheter, så som rätten till liv, hälsa och mat. UN Commission on Human Rights och Committee on Economic, Social and Cultural Rights, liksom UN General Assembly, har därför uttalat rätten till vatten att ingå i rätten till mat och rätten till en tillfredsställande levnadsstandard. Klimatförändringar påverkar inte bara tillgången till vatten, genom exempelvis torka, utan även vattnets kvaliteten.⁴⁵ Rätten till vatten anses därför i den här uppsatsen impliceras när de undersökta texterna uttalar tillgång till vatten (drickbart eller för livsmedelsproduktion).

Rätten till lämplig bostad är en del av rätten till tillfredsställande levnadsstandard i ICESCR. Rätten inkluderar ett säkert boende som skyddar mot väder och vind, det är också ett skydd mot att tvingas ifrån sitt hem. Hot mot denna rättighet består exempelvis av förstörelse av hem på grund av extrema väder, men också av stigande havsnivåer som lägger önationer under vatten.⁴⁶ I undersökningen inkluderas därför förstörelse av hem, och omöjliggörandet att nyttja vissa tidigare landområden för boende till rätten till boende.

Rätten till försörjning innebär att människor har rätt till att kunna försörja sig själva. Många människor är beroende av naturen för sin försörjning, exempelvis av jordbruk och fiske vilka hotas av klimatförändringar och är ytterst svåra för en stat att ersätta om de går förlorade.⁴⁷ För att kopplas till den här rättigheten behöver texterna således inkludera en förståelse av att människor har förlorat sina möjligheter att försörja sig.

Rätten till självbestämmande är en kollektiv rättighet, erkänd av både ICCPR och ICESCR vilken inkluderar bestämmelserna över naturresurser vilka inte får fräntas folket de tillhör. Det är alltså inte en rättighet som tillhör stater utan folk-

⁴⁴ Atapattu, 2016, s. 80-82; Franca, 2016, s. 90-1; Manou, 2014, s. 244-5.

⁴⁵ Atapattu, 2016, s. 82-4; Franca, 2016, s. 90; Manou, 2014, s. 244-5.

⁴⁶ Atapattu, 2016, s. 79-80; Manou, 2014, s. 245.

⁴⁷ Atapattu, 2016, s. 80.

grupper, och har således sin historiska applicering i kolonialism och ursprungsfolks rättigheter. Klimatförändringar kommer bland annat genom stigande havsnivåer att påverka landtillgången, och gör så redan, för framförallt ursprungsfolk och ö-nationer.⁴⁸ Indikatorer för denna rättighet i texterna är därför tal om förlorade landområden.

Rörelsefrihet och rätten att inte drivas på flykt (be displaced) är en rättighet ytterst relevant särskilt för ö-nationer vilkas befolkning kommer att tvingas flytta till följd av exempelvis stigande havsnivåer.⁴⁹ Denna rättighet utläses således ur texten genom erkännande av att människor tvingas flytta på grund av klimatförändringar.

För ursprungsfolk är de naturliga omgivningarna vanligen av yttersta vikt för möjligheten att utöva sin kultur, varför förlust eller förstörelse av essentiella områden är en kränkning av rätten till både kultur och egendom.⁵⁰ För att klassas relevanta för rätten till kultur och egendom så behöver texterna tala explicit om kultur eller egendom tillhörande ursprungsfolk, detta då den allmänna förlusten av land är inkluderad i andra rättigheter.

UNDRD (*Declaration on the Right to Development*⁵¹) uttrycker, enligt Same Varayudej, att både folkgrupper och individer har rätt till utveckling av ekonomi, kultur, politik likväl som social utveckling för att förverkliga mänskliga rättigheter och förbättra livskvaliteten hos befolkningen. Stater har själva det primära ansvaret för denna rättighet, men det finns också en skyldighet stater emellan att samarbeta för att möjliggöra utveckling. Klimatförändringarna kommer att ha negativa implikationer för ekonomi och således försvåra eller omöjliggöra utveckling. Det finns dessutom numera ett krav på att utveckling att vara hållbar, vilket är svåruppnåeligt för många så kallade utvecklingsländer vilka inte har kommit så långt i industriell utveckling och därför kan behöva stöd för att kunna uppnå en utveckling som räknas som hållbar.⁵² För att texterna som undersökts skulle klassas referera till frågor relevanta för denna rättighet så be-

⁴⁸ Atapattu, 2016, s. 84-5; Cameron Moore, "Waterworld: Climate Change, Statehood and the Right to Self-determination", Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016, s. 104-17.

⁴⁹ Atapattu, 2016, s. 85.

⁵⁰ Atapattu, 2016, s. 85-6.

⁵¹ FN:s Generalförsamling, *Declaration on the Right to Development: resolution / adopted by the General Assembly*, 4 december 1986, A/RES/41/128.

⁵² Same Varayudej, "Two-pronged Right to Development and Climate Change: Reciprocal Implications", Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016, s. 119-32.

hövde de innehålla ordet ”utveckling” på ett sätt som klargör att det handlar om utveckling som hotas av klimatförändringar, eller beskriva stöd och klimatfinansiering.

Denna lista av rättigheter är på intet sätt uttömmande, naturligtvis är det många fler rättigheter som kan komma att påverkas av klimatförändringarna – särskilt som många av de uppräknade rättigheterna är så grundläggande att de nödgas vara uppfyllda för att någon annan rättighet ska kunna vara det. Däremot är detta de mest fundamentala och vanligt återkommande rättigheterna att diskuteras i samband med klimatförändringar varför det var implikationer på dem jag sökte i texterna, tillsammans med explicita uttryck för rättigheter (så som mänskliga rättigheter, kvinnors rättigheter, ursprungsfolks rättigheter).

Atapattu beskriver att människorättsperspektiv innehåller insikter om rättighets- och skyldighetsbärare,⁵³ vilket är relevant för att förstå vad ett människorättspråk förväntas innehålla. Hon förklarar att inom internationell människorättslag så identifieras individer som rättighetsbärare, de som kan göra anspråk på rättigheter, och stater som skyldighetsbärare, de som har skyldigheter gentemot rättighetsanspråken.⁵⁴ Skyldigheterna går ut på att respektera, skydda och uppfylla rättigheterna (respect, protect and fulfil) och Atapattu förklarar dem som: skyldigheter att inte kränka rättigheter; att se till att ingen annan kränker rättigheter och att förebygga rättighetskränkningar från både staten och andra aktörer samt; möjliggöra uppfyllandet av rättigheter, exempelvis genom lagstiftning.⁵⁵ ”Respektera, skydda och uppfylla” är alltså också ord som var relevanta att undersöka frekvensen av för att se om det språk som används i texterna är kompatibla med människorättspråk eller om de väljer att använda andra begrepp där dessa borde vara. De precisa begreppen är inte lika väl etablerade på svenska som på engelska varför synonymer som inte har svagare innebörd än de ursprungliga begreppen fortfarande kan ses som kompatibla med människorättspråk.

⁵³ Atapattu, 2016 (1), s. 41-2.

⁵⁴ Atapattu, 2016 (1), s. 41.

⁵⁵ Atapattu, 2016, p. 46, 87-8.

2.3 Tillvägagångssätt

Det första som behövde göras var att sortera fram ett material att analysera, och i samband med det så sorterades även det andra materialet upp. Genom att undersöka vilka texter som fokuserar på klimatförändringar, hur många av dem som innehåller rättighetsfrågor, bedömt efter kriterierna i kapitel 2.2, och hur många som rätt ut pratar om mänskliga rättigheter så fick jag inte bara fram det material jag skulle utföra en retorisk analys på, utan även en uppfattning om hur vanligt förekommande begreppet är och hur ofta det sätts i samband med rättighetsfrågor.

Att använda retorikanalys som metod har fördelen att det möjliggör att se vilken funktion olika stycken i en text spelar, om de är exempelvis argumenterande eller narrativa, och vad placeringen av dem, i början eller slut, säger om deras vikt i texten. Det blir också möjligt att ge stor betydelse åt hur den egna personen (staten, regeringen, ministern) framställs, samt vilka känslor som uttrycks i texten. Av störst intresse för den här uppsatsens syfte var naturligtvis vilken funktion begreppet ”mänskliga rättigheter” hade när det användes. Därför gjordes en bedömning först av om det användes narrativt eller argumenterande, det vill säga om det användes när det berättades om något eller när det argumenterades för något. Även var i texten det placerats noterades, framförallt i det tal som analyserades där Häggs teori (se kap. 2.1) användes för att bedöma vilken vikt det gavs. Därefter gjordes en sammantagen bedömning av huruvida ”mänskliga rättigheter” vanligen används som argument och vad det i så fall argumenterar för i regeringens klimatförändringsdiskurs.

Emedan texterna kan argumentera för väldigt olika saker, varför det inte är lämpligt eller ens möjligt att dra generella slutsatser utifrån de texter som analyseras angående vad som argumenteras för i texter där ”mänskliga rättigheter” används, så är det möjligt att dra sådana slutsatser kring etos och patos i texterna. Logos analyserades således enbart när ”mänskliga rättigheter” var en del av det. Etos och patos analyserades däremot i alla texter.

Tabeller användes i undersökningen för att enkelt visa frekvensen av olika begrepp och argument i de undersökta texterna. På det viset blir det tydligt om ett visst begrepp/argument är vanligare än de andra, och därigenom påvisas de dominerande dragen i diskursen som analyserades. Ett antal olika tabeller användes för att visa på olika saker. På så vis är exempelvis patos- och etosargument separerade ifrån varandra.

I analysen av patos identifierade jag nio olika sorters känslor som kom till uttryck, och definierade dem som framtidstro/hoppfullhet, skuld, tillförsikt, en känsla av fara/risk, glädje, gemenskap, att känna sig hedrad, kärlek, sorg/smärta, stolthet och tacksamhet. De olika känslorna uttrycks inte alltid explicit, eller med exakt de orden – så har till exempel förväntan kommit att kategoriseras under framtidstro/hoppfullhet. Framtidstro/hoppfullhet är kategorin under vilken jag har placerat alla uttryck för positiva möjligheter för framtiden, eller en positiv förväntan för utvecklingen.

Skuld är inte ett ord som dyker upp i texterna, istället innefattar den kategorin de uttryck för Sveriges delaktighet i att orsaka klimatförändringar som däri förekommer, samt de tillfällen där det formuleras att x måste göras för att y ska vara möjligt (exempelvis att stoppa klimatförändringarna för att kunna utrota fattigdomen⁵⁶) vilket skapar en skyldighet och en möjlighet för skuld. Likaså uttrycks inte ordet ”tillförsikt” utan det har jag använt för att kategorisera de gånger som det i texterna beskrivs att klimatförändringar är ett komplicerat eller allvarligt problem och det därmed har gått att ana en tillförsikt i vad som är möjligt att göra och att det inte är en fråga som är enkel att åtgärda.

Fara/risk uttrycks ibland med de orden, andra gånger har exempelvis beskrivningar av naturkatastrofer klassats in här då de tydligt visar på riskerna med klimatförändringar.

Tacksamhet, stolthet, sorg, kärlek, heder och glädje har identifierats efter de exakta orden (och deras engelska motsvarigheter) och har på så vis inte handlat om en tolkning av budskapet utan bara om vad som har sagts. Gemenskap å andra sidan har använts i denna uppsats som benämning på de gånger som texterna har uttryckt något gemensamt mellan avsändaren och mottagaren och är därför framförallt aktuell i det tal⁵⁷ Lövin håller på PSIDS ministermöte.

Vad gäller etos, eller hur Sverige, regeringen eller ministrarna framställs så är det framförallt de ord de använder i texterna som står till grund för tabellerna som används för att kunna visa och tolka resultatet. Ibland har synonymer slagits ihop under samma benämning. Ansvarstagande är det enda undantaget, det är inte något som skrivs

⁵⁶ Exempel taget ur ”Isabella Lövin till klimattoppmötet i Paris”, *regeringen.se*, 6 december 2015.

⁵⁷ Isabella Lövin, ”Tal av Isabella Lövin vid Pacific Small Island Developing States Ministerial Meeting”, *regeringen.se*, 17 februari 2016.

ut explicit i texterna utan har istället tolkats utifrån när någon av identiteterna beskrivs som ambitiösa, stöttande eller liknande.

Även förekomsten av människorättsbegrepp, rättighetsfrågor och termer som tillhör människorättspråk redovisas i en tabell och analyserades utifrån hur ofta de förekommer och huruvida de förekommer tillsammans, i likhet med Forman et al's tillvägagångssätt (se kap. 2.1).

3 Litteraturöversikt och tidigare forskning

3.1 Varför ett människorättsperspektiv?

Stephen Humphreys, lektor i internationell rätt och tidigare Research Director på International Council on Human Rights Policy i Genève, förklarar hur klimatförändringarna i första hand kommer att påverka människor vilkas rättigheter redan inte tillgodoses. Han menar att det delvis är en slump, en stor del av den negativa påverkan av klimatförändringarna kommer att vara i några av de fattigaste länderna i Afrika, men det handlar också om att människor som inte får sina rättigheter uppfyllda har svårare att påverka och skydda sig mot förändringarna. I länder där staten inte är utrustad att kunna skydda sin befolkning kommer det att handla om privata resurser för hur väl en individ klarar sig, vilket kommer att göra utsattheten ojämlik och diskriminerande.⁵⁸ Tre av de vanligaste perspektiven att diskutera klimatförändringar utifrån: ekonomisk, säkerhetsbaserad och ekologisk missar att studera klimatförändringars påverkan av individers mänskliga rättigheter, menar Simon Caney. Han argumenterar för att då klimatförändringar hotar människors rättigheter till bland annat liv, hälsa och levebröd så ger ett människorättsperspektiv insikter om vem som är ansvarsbärare, och hur det bör hanteras.⁵⁹ Sumudu Atapattu instämmer i att inkludering av människorättspråk i klimatförhandlingar möjliggör synliggörandet av offerskap, och grupper av människor som blir oproportionerligt påverkade av klimatförändringarna.⁶⁰ Ett människorättsperspektiv erbjuder så en möjlighet att, genom att peka ut rättighetsbärare, identifiera skyldighetsbärare. På så vis

⁵⁸ Stephen, Humphreys, "Introduction: Human Rights and Climate Change", i Humphreys, Stephen (red.), *Human Rights and Climate Change*, Cambridge University Press, (2010) 2009, s. 1-33, s. 1-2.

⁵⁹ Simon Caney, "Climate Change, Human Rights and Moral Thresholds", i Gardiner, Stephen M. et al. (red.), *Climate Ethics: Essential Readings*, Oxford University Press, New York, 2010, s. 163-177, s. 163, 172-3.

⁶⁰ Sumudu Atapattu, "Climate Change, Human Rights, and COP21", *Georgetown Journal of International Affairs*, 2016(2), Vol. XVII(II), s. 47-55, s. 49.

skulle en människorättsdiskurs inom samtal om klimatförändringar tydligt visa på ett ansvar att motverka dem så att ingens mänskliga rättigheter kränks.

3.2 Mänskliga rättigheter, klimaträttvisa och klimatförhandlingar

Stockholm Declaration on the Human Environment (1972) ses allmänt som den första gången som det gjordes en koppling mellan mänskliga rättigheter och miljö, det skriver Tracy Bach, professor i juridik.⁶¹ Motoko Aisawa, Managing Director på IHRB USA, beskriver att utöver den deklARATIONEN så är andra tidiga kopplingar mellan de olika sfärerna av *environmental justice*, som utvecklades i USA, och den folkrättsliga rätten till en hälsosam miljö.⁶² Trots att det alltså finns internationella idéer om att mänskliga rättigheter och miljöfrågor måste diskuteras tillsammans så skriver Atapattu att fram till 2008, när UN Human Rights Council ombad Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) att skriva en rapport om sambandet mellan klimatförändringar, så saknades rättighetspråket i internationella överenskommelser om klimatförändringar. Hon menar att förordet till Parisavtalet är första gången som COP-avtalen explicit nämner mänskliga rättigheter, och mer specifikt rätten till hälsa, och även klimaträttvisa.⁶³ Klimaträttvisa kan ses som de teorier som länkar mänskliga rättigheter till klimatförändringar, skriver Aisawa.⁶⁴ Kort kan klimaträttvisa beskrivas vara perspektivet av att det är orättvist att de människor som är minst skyldiga till klimatförändringar, har minst möjlighet att påverka dem, och som har minst vinning i de aktiviteter som skapar dem, är de som kommer att lida mest av konsekvenserna.⁶⁵

Atapattu beskriver att i avtalet från klimatmötet i Paris 2015, COP21, så fanns i utkastet en referens till mänskliga rättigheter i artikel två, i det färdiga avtalet

⁶¹ Tracy Bach, "Human Rights in a Climate Changed World: The impact of COP21, Nationally Determined Contributions, and National Courts", *Vermont Law Review*, 2016, Vol. 40(3), s. 561-595, s. 562.

⁶² Motoko Aisawa, "Staying Human-Centric at the Intersection of Climate Change and Human Rights", *Journal of Energy and Natural Resources Law*, 2016, Vol. 34(1), s. 86-94, s. 88.

⁶³ Atapattu, 2016(2), s. 48-9, 50, 51.

⁶⁴ Aisawa, 2015, s. 86.

⁶⁵ Se exempelvis: Stephen M. Gardiner, "Climate Justice" in Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. & Schlosberg, David (red.) *The Oxford Handbook of Climate Change and Society* [Elektronisk resurs]. Oxford: OUP Oxford, 2011, s. 309-322 och; Paul Baer, "International Justice" i Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. & Schlosberg, David (red.) *The Oxford Handbook of Climate Change and Society* [Elektronisk resurs], Oxford: OUP Oxford, 2011, s. 323-337.

finns sådana referenser dock enbart i förorden. Hon hävdar dock att det inte gör någon skillnad för staternas bundenhet att agera för mänskliga rättigheter, då dessa åtaganden ligger i andra dokument. Atapattu menar att Parisavtalet använder ett människorättspråk även när det tar hänsyn till minoriteter och utsatta grupper i sin text.⁶⁶

Skepsis till i vilken utsträckning människorättslagar kan appliceras på faktiska brott mot mänskliga rättigheter orsakade av klimatförändringar går att finna hos exempelvis Margaux J. Hall, forskare inom juridik och inom rättvisa för World Bank. Hon menar ändock på att det kan användas som juridisk källa till att trycka på ansvarsbärare att agera. Dessutom finns det starka moraliska krafter i att använda människorättsbaserade förhållningssätt som kan påverka incitamenten att handla motverkande inför klimathotet.⁶⁷ Liknande förklarar Humphreys att det är svårt att utse en ansvarsbärare i fall där klimatförändringar inskränker människors mänskliga rättigheter då ansvaret är indirekt. Eftersom det vanligen är varje enskild stat som är ansvarig för sina medborgare är det också svårt att applicera människorättsansvar internationellt, regionalt är det svårt att hålla en stat ansvarig för att de inte uppfyller mänskliga rättigheter ifall de helt enkelt inte har resurserna till det – särskilt när det inte är de som har orsakat rättighetskränkningarna. Bland övriga problem som finns med att säkerställa människors rättigheter i förhållande till klimatförändringarna är att olika rättigheter kan komma att krocka, rätten till egendom och företags rättigheter kan stå i motstånd till andra rättigheter.⁶⁸

Det verkar alltså finnas vissa svårigheter att applicera de juridiska mänskliga rättigheterna rent praktiskt på klimatförändringar. Det hindrar dock inte att många forskare är överens om att ett människorättspråk skulle innebära att en del av fokusen i klimatförändringsfrågorna skulle hamna på människorättskränkningar, vilka det går att identifiera skyldighetsbärare till och som då är nödgade att agera både åtgärdande och förebyggande. Här går att utläsa att forskning visar på att ett människorättspråk i ökande grad har börjat appliceras på klimatförhandlingarna.

För att sammanfatta: de antropogena klimatförändringarna innebär en kränkning av många människors rättigheter, framförallt de som inte själva har bidragit

⁶⁶ Atapattu, 2016, s. 50.

⁶⁷ Margaux J. Hall, ”Advancing Climate Justice and the Right to Health Through Procedural Rights”, *Health and Human Rights Journal*, 2014, Vol. 16(1), s. 8-18, s. 17.

⁶⁸ Humphreys, 2009, s. 5-7.

till, eller tjänat så mycket på, de aktiviteter som orsakar förändringarna. Här uppstår inte bara ett rättviseproblem utan också ett människorättsproblem. Genom att anta en människorättsdiskurs i klimatsamtalen så går det att identifiera både rättighetsbärare vars rättigheter blir kränkta, och skyldighetsbärare som brister i sitt ansvar. Därigenom går det att folkrättsligt motivera, även om det blir svårt att rent praktiskt ”döma” någon, förebyggande och skydd mot klimatförändringar, samt kompensation för de som blir obehjälpligt utsatta.

Ett människorättspråk verkar alltså ha kommit att börja användas i ökande utsträckning inom internationella klimatförhandlingar, men det finns fortfarande utrymme att vidare studera exempelvis i vilken grad det används, hur det ser ut inom olika diskurser (exempelvis media eller på nationell nivå) och vilka aktörer som vill/inte vill behandla det som en människorättsfråga.

3.3 Statsansvar och klimatförändringar

Att stater har skyldigheter gentemot sina medborgare har vi redan fastställt, men de har också internationella skyldigheter gentemot varandra. International Law Commission, ILC, har skapat ett dokument vilket innehåller regleringar av statsansvar stater emellan. Detta dokument kallas ARSIWA (Draft Articles on Responsibilities of States for Internationally Wrongful Acts⁶⁹). James Crawford, professor i juridik, beskriver att reglerna i ARSIWA är tillämpliga på alla typer av internationella skyldigheter oavsett om dessa är nedtecknade i ett traktat eller annorstädes. Staters skyldighet att inte skada andra staters miljö menar han finns i Stockholm Declaration (1972). Vad gäller klimatförändringar så är det framförallt utsläpp av olika gaser som är skadliga och Crawford hävdar att eftersom inte en enskild stats utsläpp ger uppkomst till klimatförändringar, utan bara den sammanlagda summan, så bryter stater mot sina skyldigheter så snart de överskrider de överenskomna utsläppsrättigheterna snarare än när de åsamkar skada. Han förklarar att statsansvar åberopas när stater bryter mot sina internationella skyldigheter, antingen

⁶⁹ International Law Commission, *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, November 2001, Supplement No. 10 (A/56/10), chp.IV.E.1.

genom handling eller genom utebliven handling.⁷⁰ Det verkar således vara möjligt att påvisa att stater har ansvar gentemot varandra att inte bidra till klimatförändringar.

3.4 Svenska klimatförändringsdiskurser och attityder

Det har gjorts ett antal olika studier på vilka diskurser som förekommer i Sverige kring klimatförändringar. Cindy Isenhour undersökte den svenska befolkningens inställning till klimatförändringar (2013) och upptäckte att klimaträttvisa är en vanligt förekommande idé hos människor, och att många svenskar har motiverats att ändra sitt beteende genom en medvetenhet om miljöriskerna andra utsätts och med en känsla för rättvisa.⁷¹ Med det i bakhuvudet är det intressant att utforska vilka diskurser och attityder som andra studier har funnit vanligast förekommande.

Mathias Zannakis har studerat vilka story-lines som politiska partier i Sverige använde och upprätthöll mellan tidigt 1990-tal till tidigt 2010-tal. Han urskilde tre dominerande story-lines vilka han kallade: Opportunitet (Opportunity), Ekologisk rättvisa (Ecological Justice) och Uppoffring (Sacrifice).⁷² Han menar på att trots att de olika diskurserna är parallella och ofta mixade så har olika regeringar lagt fokus på olika av dem.⁷³ Zannakis story-lines, vilkas innehåll jag återkommer till, kan jämföras med Jonas Anshelms och Martin Hultmans studie av klimatkurser i Sverige 2006-9,⁷⁴ det vill säga under en tid med en borgerlig regering. De analyserade tidningsartiklar och identifierade därigenom fyra klimatförändringsdiskurser som vanligt förekommande. De kallade dem industriell fatalism (Industrial Fatalism), grön keynesianism (Green Keynesianism), eko-socialism (Eco-socialism) och klimatskepticism (Climate Scepticism).⁷⁵

Klimatskepticism är en diskurs vilken förnekar antropogena klimatförändringar. Anshelm och Hultman beskriver att denna diskurs hävdar att vetenskapsper-

⁷⁰ James Crawford, *State Responsibility [Elektronisk resurs]: The General Part*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, s. 49, 57, 59, 93, 99-100.

⁷¹ Cindy Isenhour, "The Politics of Climate Knowledge: Sir Giddens, Sweden and the Paradox of Climate (In)Justice", *Local Environment*, 2013, Vol. 18(2), s. 201-16.

⁷² Mathias Zannakis, "The Blending of Discourses in Sweden's 'Urge to Go Ahead' in Climate Politics", *International Environmental Agreements*, 2015, No. 15, s. 217-36, s. 222, 223-4.

⁷³ Zannakis, 2015, s. 217.

⁷⁴ Jonas Anshelm & Martin Hultman, *Discourses of Global Climate Change: Apocalyptic framing and political antagonisms*, Routledge, 2015, s. 10.

⁷⁵ Anshelm & Hultman, 2015, s. 6,10-11.

nera som visar på antropogena klimatförändringar gör så för att få forskningsanslag, och att den apokalyptiska föreställningen är ett sätt för politiker att stärka sina positioner och kunna ta ut mer skatt. Klimatskeptiker menar vanligen på att arbete mot klimatförändringar hindrar ekonomisk utveckling och att det är en etnocentrisk prioritering av rika länder som bortprioriterar frågor så som världshunger och malaria. Klimatskepticism är inte en inflytelserik diskurs i varken Sverige eller något annat land, med undantag för USA och Storbritannien.⁷⁶ Den av Zannakis story-lines som möjligen innehåller en hint av klimatskepticism är Uppoffring. Denna story-line introducerar enligt Zannakis idén om att det inte är någon mening med att Sverige anstränger sig för att minska klimatförändringarna om inte resten av världen gör det, det innehåller även ett visst mått av skepticism vilket framkallade en ovilja att göra stora förändringar som kunde vara kostsamma. Denna story-line institutionaliserade aldrig på samma sätt som de andra två, men den fanns där som motstånd till dem och förespråkade att klimatsatser hellre skulle göras i andra länder än nationellt. Den borgerliga regeringen Sverige hade från och med 2006 av-institutionaliserade Ekologisk rättvisa och styrde på Opportunitets-linjen, influerad av Uppoffring.⁷⁷

Ekologisk rättvisa introducerades ursprungligen av socialdemokraterna i Sverige, enligt Zannakis, och menar på att rika länder har moraliskt ansvar att gå före i klimatanpassning och minskning av utsläpp.⁷⁸ Denna story-line ter sig så ha en del gemensamt med Isenhours föreställning om svenskars syn på klimaträttvisa. Den har också likheter med grön keynesianism och eko-socialism. Anshelm och Hultman beskriver att eko-socialism hävdar att industriell kapitalism måste bytas ut mot demokratisk socialism för att kunna hantera klimatförändringarna. De förespråkar resursförvaltning framför ekonomisk tillväxt, vilket skiljer dem ifrån de andra diskurserna. Denna diskurs var väldigt marginaliserad 2006-9, och dess möjlighet att komma med kritik var begränsad då Sverige uppfattades både internationellt och nationellt som både vara ledandes inom klimatanpassning och socialistiskt, eller åtminstone socialdemokratiskt.⁷⁹ Grön keynesianism erkänner, enligt Anshelm och Hultman, historisk klimatskuld och miljömässiga orättvisor och menar på att Sverige måste minska klimatutsläpp i Sverige i

⁷⁶ Anshelm & Hultman, 2015, s. 100-16.

⁷⁷ Zannakis, 2015, s. 217, 226, 228-9.

⁷⁸ Zannakis, 2015, s. 224-5.

⁷⁹ Anshelm & Hultman, 2015, s. 81-96.

första hand, och samtidigt stötta andra länder med sämre förutsättningar att göra det samma. De menade på att Sverige kunde bli den förebild som industriell fatalism hävdade att de var, men att det skulle kräva strukturella förändringar. Få politiker, även inom denna diskurs, uttalade sig om global rättvisa, men Margot Wallström (socialdemokrat) och en del miljöpartister gjorde det. Grön keynesianism betraktade industriell fatalism som hyckleri då det på intet sätt erkände historiska orättvisor och moraliska skyldigheter.⁸⁰

Grön keynesianism, tillsammans med industriell fatalism, är också kopplad till Opportunitet vilken Zannakis beskriver vara den story-line som är vanligast bland de svenska partierna och som menar på att en tidig klimatanpassning är ekonomiskt smart.⁸¹ Industriell fatalism var den mest inflytelserika diskursen under den period som Anshelm och Hultman studerade, hävdar de.⁸² De beskriver att den diskursen ser klimatförändringar som en apokalyps som måste hanteras med ytterligare modern teknologi, med fortsatt industriell kapitalism. De menar att det inte ska behöva göras några större livsstilsförändringar och ingen minskning i produktion och konsumtion. De individualiserade frågan till att handla om den enskildes upplysta val. Industriell fatalism advocerade också för att större utsläppsminskningar skulle göras utomlands, de menade på att det skulle vara mer kostnadseffektivt.⁸³ Grön keynesianism var ytterst kritisk mot den dåvarande regeringen (2006-9), och menade på att istället för att vara den förebild som regeringen påstod så höll Sverige på att hamna på efterkälke vad gällde klimatpolitik.⁸⁴

Enligt Isenhour så beror den allmänna attityden i ett land på landets politiska kultur, kulturella värden och utbildning samt medvetenhet.⁸⁵ Den rådande politiska diskursen verkar så påverka handlingsutrymmet, vad som är möjligt att tänka och göra. Knyter vi tillbaka till människorättsspråkets möjlighet att påverka en diskurs så blir det intressant att se om mänskliga rättigheter har något inflytande på hur Sverige agerar i klimatförändringsfrågan.

⁸⁰ Anshelm & Hultman, 2015, s. 45, 51-76.

⁸¹ Zannakis, 2015, s. 226.

⁸² Zannakis, 2015, s. 19.

⁸³ Anshelm & Hultman, 2015, s. 4, 6, 19-45.

⁸⁴ Zannakis, 2015, s. 52-3.

⁸⁵ Isenhour, 2013, s. 208, 209-10, 211, 212, 213.

4 Sveriges människorättsretorik

I detta kapitel presenteras resultatet av undersökningen. Det börjar med att presentera de texter som analyseras och vad de innehåller för rättighetspråk. Därefter redovisas den retoriska användningen av begreppet ”mänskliga rättigheter”, följt av vilka identiteter och känslor som texterna skapar och uttrycker.

4.1 ”Sverige trycker på för mänskliga rättigheter”

Under den utsatta tiden denna uppsats undersöker finns det 394 texter under taggen ”Miljö och Klimat” på *regeringen.se*. Cirka 150 av dem bedömdes handla om klimatförändringar, det vill säga hela texten eller en majoritet av den var uttryckligen klimatrelevant. Av dem var det sedan ett fyrtiotal som handlade om eller berörde någon av de rättigheter tidigare listade som klimatrelevanta, utan att uttrycka dem som rättigheter. Bland de texter som har bedömts innehålla rättighetsrelaterade ämnen så är utvecklingsfrågan det som de vanligen har tagit upp. I de allra flesta fall är det inte som individuell rättighet, utan att stater ska få hjälp eller stöd med sin utveckling.⁸⁶ Utvecklingsfrågan är solklart dominant, men några texter berör även hälsa eller vatten.⁸⁷ Självbestämmanderätten och rätten att inte drivas på flykt dyker indirekt upp när det talas om små önationer som riskerar att hamna under vatten.⁸⁸

Endast sju texter nämner uttryckligen rättigheter och det är dessa, plus ett brev som det hänvisas till i en av dem, som undersöks nedan. Det är en artikel om Sve-

⁸⁶ Se exempelvis: ”Biståndsminister Lövin reser till utsatta ö-nationer”, *regeringen.se*, 7 februari 2016; ”Ekofin beslutade om klimatfinansiering och fortsatta krafttag mot skatteflykt”, *regeringen.se*, 13 oktober 2016; ”Åsa Romson medlar frågor om anpassning under klimattoppmötet”, *regeringen.se*, 6 december 2015.

⁸⁷ Se exempelvis: Isabella Lövin, ”Isabella Lövin på UN Women sidoevent om gender och klimat vid COP21”, *regeringen.se*, 8(9) december 2015; ”Världens länder samlas i Nairobi för att hitta lösningar på miljö- och klimatutmaningarna”, *regeringen.se*, 27 april 2016.

⁸⁸ Se exempelvis: ”Biståndsministern besöker Tonga, Fiji och Kiribati”, *regeringen.se*, 15 februari 2016.

riges signerande av ett initiativ om hållbart jord- och skogsbruk på klimatmötet i Paris ("Sverige skriver under initiativ", denna och följande parenteser innehåller vad jag kallar texterna i tabellerna);⁸⁹ ett pressmeddelande angående Isabella Lövins deltagande i klimatmötet ("Lövin till Paris");⁹⁰ en artikel om Sveriges engagemang för mänskliga rättigheter i klimatmötet ("Sverige trycker på för MR");⁹¹ föregående artikel refererar till ett brev skrivet av Åsa Romson, då vice statsminister och miljö- och klimatminister i Sverige, och 13 ministrar från andra länder, dedikerat till presidenten för klimatmötet (Brevet);⁹² en transkribering av ett tal som Lövin höll på ett ministermöte med Stilla-havsöarna ("Tal av Lövin vid PSIDS ministermöte");⁹³ en artikel om Sveriges under-tecknande av klimatavtalet ("Sverige skriver under klimatavtalet");⁹⁴ en debattartikel skriven av Lövin angående hennes nya roller inom regeringen (Lövins debattartikel)⁹⁵ samt; ett pressmeddelande angående att Lars Ronnås blir Sveriges nya klimatambassa-dör ("Ny klimatambassadör").⁹⁶

Av dessa texter är det två som primärt riktar sig till en internationell publik, även om de finns tillgängliga på regeringen.se och därmed även för svenska läsare. Dessa texter är Lövins tal som väldigt specifikt är riktat till de närvarande Stilla-havsöarnas ministrar, och Brevet adresserat till presidenten för COP-21. Övriga texter är riktade till en svensk publik. Fem av dessa sammanlagt åtta texter är i kontexten av kli-matmötet i Paris.

Tabell 1 nedan visar vad rättighetspråk dessa texter innehåller samt vilka rättighetsfrågor de berör. Vi ser här att två av texterna kom med i listan tack vare mer specifika mänskliga rättigheter: kvinnors rättigheter och urfolks rättigheter. En majoritet av texterna berör frågor relevanta för rätten till utveckling, oftast genom att ta upp Sve-riges stöd till andra stater. Andra rättighetsfrågor är det ont om i nästan alla texterna. Rättighetsindikerande termer så som respektera, skydda och uppfylla förekommer en-

⁸⁹ "Sverige skriver under initiativ för hållbart jord- och skogsbruk på klimatmötet i Paris", *regeringen.se*, 1 december 2015.

⁹⁰ "Isabella Lövin till klimattoppmötet i Paris", *regeringen.se*, 6 december 2015.

⁹¹ "Sverige trycker på för mänskliga rättigheter i klimatavtalet", *regeringen.se*, 12 december 2015.

⁹² Åsa Romson et al, "Friends of Principles", *regeringen.se*, 11 december 2015.

⁹³ Isabella Lövin, "Tal av Isabella Lövin vid Pacific Small Island Developing States Ministerial Meeting", *regeringen.se*, 17 februari 2016.

⁹⁴ "Sverige skriver under klimatavtalet från Paris", *regeringen.se*, 22 april 2016.

⁹⁵ Isabella Lövin, "Jag ser klimatpolitik och biståndspolitik som en helhet", *regeringen.se*, ursprungligen publicerad i *Dagens Nyheter*, 25 maj 2016.

⁹⁶ "Lars Ronnås är Sveriges nye klimatambassadör", *regeringen.se*, 3 september 2016.

bart i Brevet, men en indikering på att säkra/stödja/stärka rättigheter dyker upp i ”Sverige skriver under initiativ”.

Tabell 1: Rättighetsbegrepp i texterna

Begrepp/ Text	Sverige trycker på för MR	Lövin till Paris	Sverige skriver under klimat- avtalet	Lövin debatt- artikel	Ny kli- mat- ambas- sador	Sverige skriver under initiativ	Tal av Lövin vid PSIDS minister- möte	Brevet
Mänskliga rättigheter	3		1	1	1		1	12
Kvinnors rättigheter/ jämslaldhet*	2*	1	1					3*
Urfolks rättigheter	2		1			1		1
Liv							1	
Hälsa								
Mat						6	4	
Vatten							2	
Lämplig bostad							1	
Försörjning						3	2	
Självbestäm- mande						1	3	
Displacement				3			1	
Kultur och egendom						1		
Utveckling		5	1	5	2		8	1
Skyldighet								1
Respektera, skydda, uppfylla								
Respektera								1
Skydda								1
Uppfylla								1
Främja								2
Främja, skydda, respektera								1
Säkra						1		
Stödja/stärka						2		

*Jämslaldhet är inte detsamma som kvinnors rättigheter och räknas inte i den här uppsatsen som ett explicit uttryck av mänskliga rättigheter, men det räknas ofta upp tillsammans med mänskliga rättigheter och urfolks rättigheter varför jag valde att inkludera det i tabellen, markerat med en asterisk.

4.2 Retoriskt bruk av ”mänskliga rättigheter”

Här redovisas den retoriska analysen av texternas användning av människorättsbegreppet, för att avgöra vilken betydelse begreppet spelar i dem.

Texten ”Sverige trycker på för mänskliga rättigheter i klimatavtalet”⁹⁷ är en kort artikel som påstår att det är viktigt att mänskliga rättigheter, jämställdhet och urfolks rättigheter är inkluderade i Parisavtalet. Det ges inget argument för varför det är viktigt. Det påstås vidare att Sverige är ”mycket mån” om att det inkluderas, och att Åsa Romson och hennes ”kollegor” därför har skrivit ett brev ”med krav på att den slutgiltiga texten innehåller skarpa skrivningar på områdena”. Argumentet i texten tjänar alltså snarare till att ge en bild av Sverige som ”mån om” mänskliga rättigheter än att argumentera för varför ett människorättspråk ska vara inkluderat, om argumentet inte är att det ska vara med för att Sverige vill det. Syftet med denna text är främst att informera om att Sverige har skrivit ett brev, och det blir ett argument för att Sverige står upp för mänskliga rättigheter. Detta är alltså inte en text i vilken ett människorättspråk används för att lägga tyngd till varför klimatförändringar behöver motverkas, och det tjänar inte till att argumentera för varför klimatarbete behöver ta hänsyn till mänskliga rättigheter. Det bara påstår det.

”Skarpa skrivningar” låter ganska stiltigt och konstigt på svenska, och är sannolikt en översättning från det engelska ”strong references” som används i brevet som artikeln refererar till, snarare än en formulering gjord utifrån ett svenskt språkbruk. Brevet⁹⁸ är lite annorlunda från de andra texterna, eftersom att det faktiskt är ägnat åt mänskliga rättigheter i kontexten av ett stundande klimatavtal. Här argumenteras det att referenser till mänskliga rättigheter har en ”not only natural but necessary” (inte bara naturlig men nödvändig) plats i klimatavtalet, detta då klimatförändringarna har en ”disproportional impact on the fulfillment of human rights” (oproportionerlig påverkan på uppfyllandet av mänskliga rättigheter). Vidare argumenterar de för att ”the Human Rights Framework”, är rätt verktyg för att ta sig an utmaningen (klimatförändringar) och att bara genom att främja, skydda och respektera (promotion, protection and respect) mänskliga rättigheter så kan de lyckas. De argumenterar att ”mänskliga rättigheter” behöver inkluderas i avtalet för att ”ensure that existing inequalities are not deepened” (säkra att existerande ojämlikheter inte fördjupas). De menar också på att referensen till mänskliga rättigheter måste vara förenlig med internationell människorättslag i sitt språk. Detta är en intressant uppmaning med tanke på att de själva uttrycker ”promotion, protection and respect” istället för ”respect, protect and fulfill” vilket är den

⁹⁷ ”Sverige trycker på för mänskliga rättigheter i klimatavtalet”, 12 december 2015.

⁹⁸ Åsa Romson et al, ”Friends of Principles”, 11 december 2015.

vanliga formuleringen i stater ansvar för mänskliga rättigheter. Faktum är att emedan ”respect” och ”protect” dyker upp vid flera tillfällen så finns ”fulfillment” bara med en gång och då refererar det inte till stater ansvar utan till att klimatförändringarna har inverkan på det (se tidigare i detta stycke). I den här texten argumenteras det alltså för att ”mänskliga rättigheter” ska inkluderas i klimatavtalet då klimatförändringarna påverkar människors rättigheter, och ”mänskliga rättigheter” nämns explicit i någon form flera gånger i varje stycke.

”Isabella Lövin till klimattoppmötet i Paris”⁹⁹ är ett pressmeddelande och är alltså syftat att vara informativt. Här dyker mänskliga rättigheter upp i form av informationen att Lövin ska delta i samtal om ”hur hållbar energi kan stärka kvinnors rättigheter”. Texten i sig argumenterar alltså inte för rättigheter, men ”kvinnors rättigheter” ges en möjlighet att stärka vikten av hållbar energi. På så vis används mänskliga rättigheter för att implicit argumentera för klimatsmart utveckling, även om argumentet inte i denna text är vidare utvecklat. Själva talet¹⁰⁰ som Lövin höll på mötet analyseras inte i denna text då det inte innehåller något explicit anspråk om att tala om mänskliga rättigheter.

I artikeln ”Sverige skriver under klimatavtalet från Paris”¹⁰¹ dyker ”mänskliga rättigheter” upp relativt sent i texten i meningen ”Sverige hade även gärna sett att avtalet hade omfattat starka skrivningar om mänskliga rättigheter, inklusive urfolks rättigheter och jämställdhet”. Liksom i texten som påstår att Sverige trycker på för mänskliga rättigheter så finns det alltså inte här något argument kring *varför* det är viktigt i klimatförändringsfrågan och det används inte för att argumentera för att göra klimatförändringsfrågan starkare. Istället tillåts ”mänskliga rättigheter” återigen att säga något om Sveriges karaktär, Sverige tycker att mänskliga rättigheter är viktigt. Det är i och för sig positivt för människors rättigheter att Sverige tycker att det är viktigt, men det i sig är fortfarande inte ett argument för att inkludera det i avtal som ska reglera klimatpåverkan och gör alltså ingenting för att ge vikt åt argumentet att klimatförändringar behöver hanteras.

⁹⁹ ”Isabella Lövin till klimattoppmötet i Paris”, 6 december 2015.

¹⁰⁰ Isabella Lövin, ”Isabella Lövin på UN Women sidoevent om gender och klimat vid COP21”, *regeringen.se*, 8(9) december 2015.

¹⁰¹ ”Sverige skriver under klimatavtalet från Paris”, 22 april 2016.

I Lövins debattartikel¹⁰² benämns ”mänskliga rättigheter” i första halvan av texten i sambandet att eltillgång är avgörande för uppfyllandet av mänskliga rättigheter och att det därför, trots klimathotet, är viktigt med industriell utveckling. Hon menar på att det måste lösas utan att orsaka nya problem, och att internationellt stöd är nyckeln till detta. Här används ”mänskliga rättigheter” så för att argumentera vikten av global utveckling för att se till att alla människor har tillgång till elektricitet, trots att klimatförändringarna kräver att de globala utsläppen minskar. ”Mänskliga rättigheter” används alltså för att argumentera för så kallade utvecklingsländers rätt till utveckling, även om denna rätt inte uttryckligen nämns, men inte direkt för att argumentera för att minska klimatpåverkan.

”Lars Ronnås är Sveriges nye klimatambassadör”¹⁰³ är ett pressmeddelande som syftar till att upplysa om att Ronnås är Sveriges nya klimatambassadör, rättfram och okomplicerat. ”Mänskliga rättigheter” kommer in i texten som en del av uppbyggandet av Ronnås etos, eller karaktär, då det väljs att lyftas fram som en av de saker han tidigare har arbetat med, tillsammans med ”utvecklingsfrågor”. Denna text gör alltså inte anspråk på att argumentera för varken mänskliga rättigheter eller klimatpåverkans begränsning. Samtidigt blir ändå både valet av honom som representant för Sverige i klimatfrågan och valet av att lyfta fram det i texten ett sätt att visa att Sveriges regering sammanlänkar klimatfrågan med mänskliga rättigheter.

I ”Sverige skriver under initiativ för hållbart jord- och skogsbruk på klimatomötet i Paris”¹⁰⁴ så finns ”rättigheter” med tre gånger, men bara två av gångerna stämmer de in med beskrivningen av de rättigheter som gavs i teorikapitlet. Den tredje gången handlar det om markrättigheter och det är oklart vem de menas tillhöra. Det berättas att Sveriges regering har ställt sig bakom ett initiativ om att ”minska avskogningen, restaurera utarmade skogar och stärka lokalbefolkningars rättigheter till att hållbart bruka skogen de lever och verkar i”, och är alltså rent narrativt. Det berättas också att Sida stöder skapandet av en fond ”med syfte att säkra lokala mark- och naturresursrättigheter bland ursprungsfolk och andra befolkningsgrupper i skogens närhet”, inte heller

¹⁰² Isabella Lövin, ”Jag ser klimatpolitik och biståndspolitik som en helhet”, 25 maj 2016.

¹⁰³ ”Lars Ronnås är Sveriges nye klimatambassadör”, 3 september 2016.

¹⁰⁴ ”Sverige skriver under initiativ för hållbart jord- och skogsbruk på klimatomötet i Paris”, 1 december 2015

detta är ett argument även om dessa rättigheter mycket väl skulle kunna användas argumenterande.

Som text är Lövins tal¹⁰⁵ lång i jämförelse med de andra texterna, vilket gör det extra tydligt att ”mänskliga rättigheter” anropas väldigt sent i texten, först under den femte och sista rubriken kommer det med. Det beskrivs att Sveriges nya regionala strategiska plan för Asien, vilken också ska inkludera StillaHavsöarna, fokuserar på utmaningar ”in the nexus of climate change and human rights”, det vill säga utmaningar som relaterar till både klimatförändringar och mänskliga rättigheter. Detta beskrivs precis innan det stycke som presenterar Sveriges kandidatur till FN:s säkerhetsråd, i vilket publiken kommer att rösta¹⁰⁶. Placeringen av ”mänskliga rättigheter” och det faktum att begreppet inte gör så mycket övrigt för texten möjliggör tolkningen att det används lite som ytterligare ett bra begrepp att ha hunnit säga, då det ger positiva associationer som då tillskrivs Sverige, innan det görs ett subtilt anmanande att rösta på Sverige.

Med oss ifrån det här kan vi alltså ta att enbart två texter använder ”mänskliga rättigheter” för att argumentera för något i samband med klimatförändringarna, den ena argumenterar för att motverkandet av klimatförändringarna inte får innebära att länder hindras utveckling nödvändig för uppfyllandet av mänskliga rättigheter. Den andra är inte en argumenterande text per se, men uttrycker likväl den att hållbar energi är nödvändig för att uppfylla rättigheter. Några av texterna uttrycker att ”mänskliga rättigheter” bör inkluderas i klimatavtalet, men det är framförallt brevet som klargör att det borde inkluderas för att rättigheter påverkas av klimatförändringar. ”Mänskliga rättigheter” används således inte i någon av dessa texter som ett argument för att påverka klimatförändringarna, även om det hintas om det i brevet.

¹⁰⁵ Isabella Lövin, ”Tal av Isabella Lövin vid Pacific Small Island Developing States Ministerial Meeting”, 17 februari 2016.

¹⁰⁶ För information om hur röstningen går till, se exempelvis UN. *UN General Assembly - Election of five non-permanent members of the Security Council*. [online], 2016, Tillgänglig på: http://www.un.org/en/ga/62/plenary/election_sc/bkg.shtml [Senaste åtkomst 30 Dec. 2016].

4.3 Att bygga en bro

I ett tal¹⁰⁷ som statsminister Stefan Löfven höll vid COP21 så inleder han med att beskriva sig själv som industriarbetare och svetsare. Just den texten använder inte termen ”mänskliga rättigheter” och har således inte blivit utsatt för metodisk granskning i denna uppsats. Däremot passar den bra till att presentera denna del av undersökningen, vilken granskar den karaktär som byggs upp för Sverige i texterna, då ett av de återkommande sätten att beskriva Sverige är som ”brobyggare”.

Resultatet i Tabell 2 visar på att de mest frekventa framställningarna av Sverige, utifrån antalet texter de förekommer i, är ansvarstagande, i vilket jag har inkluderat både stöttande av andra stater och höga ambitioner, samt samarbetsvillighet. Det karaktärsdraget följs tätt av att beskriva Sverige som internationell förebild och ledande inom olika områden. I fyra texter så beskrivs Sverige som varandes måna om mänskliga rättigheter, även om det sällan skrivs riktigt så explicit. I lika många texter framställs Sverige som ett välfärdsland, givare och som havandes ett mål att bli fossilfritt. I tre texter beskrivs Sverige som brobyggare eller medlare mellan ”fattiga och rika” stater. Resultatet av brevet ska förstås utifrån att det aldrig är Sverige som stat som beskrivs, istället ingår Sverige i det ”vi” som i texten syftar till författarnas ambitioner och viljor. Sveriges regering beskrivs oftast inte som separat ifrån Sverige i allmänhet, men i de fall det görs så beskrivs regeringen i princip i samma ordalag som Sverige i stort. Det framkommer framförallt när Lövin i sitt tal beskriver att relationerna mellan Sverige och PSIDS har förbättrats sedan ”hennes” regering kom till makten.

Tre personer som representerar regeringen förekommer i texterna, Isabella Lövin, Åsa Romson och Lars Ronnås. De beskrivs framförallt utifrån sina ministerroller och tidigare uppdrag, men då en av texterna är ett tal av Lövin och en annan en debattartikel av dito så byggs hennes karaktär upp lite extra med exempelvis samarbetsvillighet, vilket inte uttrycks riktigt så explicit utan är mer underförstått (se Tabell 3). I texten ”Sverige skriver under initiativ för hållbart jord- och skogsbruk på klimatmötet i Paris” återfinns två citat av Sven-Erik Bucht, men han presenteras bara som varandes landsbygdsminister varför han inte återfinns i tabellen.

¹⁰⁷ ”Tal av statsminister Stefan Löfven vid COP21”, *regeringe.se*, 30 november 2015.

Tabell 2: Etos

<i>Etos/ Text</i>	Sverige trycker på för MR	Lövin till Paris	Sverige skriver under klimat- avtalet	Lövin's debatt- artikel	Ny klimat- am- bassa- dör	Sverige skriver under initiativ	Tal av Lövin vid PSIDS mi- nister- möte	Brevet
Sverige								
<i>Ansvarsta- gande/ stödjande/ ambitiösa</i>	1	3	3	2		2	4	1
<i>Samarbets- villiga</i>	1	2	1	2		1	2	3
<i>Förebild/ Föregångs- land/ ledande/ gå före</i>		1	2	7	2	1	1	
<i>Mån om människa rättigheter</i>	3		1			1		4
<i>Fossilfritt mål</i>		1	1	2			1	
<i>Välfärdsland</i>		1	1	2			1	
<i>Givare</i>		1	1	1			1	
<i>Brobyggare/ medlare/ sammankal- lare</i>		1	2				1	
<i>Betydelse- fulla/ viktiga/ drivande</i>	1		5					
<i>Stöttar PSIDS</i>		1					3	
<i>Prioriterar CC*-frågan</i>				1			1	
<i>Kandidat till FN:s säker- hetsråd</i>							1	
<i>Medskyldiga till CC*</i>							1	
Sveriges regering	-	-			-			-
<i>Arbetar för att Sverige ska bli fossil- fritt</i>				1		1	1	
<i>Måna om människa rättigheter</i>						1	1	
<i>Positiv till bindande klimatavtal</i>			1					
<i>Relations- byggare</i>							1	

*CC = klimatförändringar (Climate Change)

Tabell 3: Etos, ministrar

<i>Etos/ Text*</i>	Sverige trycker på för MR	Lövin till Paris	Sverige skri- ver under klimat- avtalet	Lövins debatt- artikel	Ny kli- mat- ambas- sador	Tal av Lövin vid PSIDS minister- möte
Isabella Lövin	-		-			
<i>Minister för inter- nationellt utveckl- ingssamarbete och klimat</i>				4	1	
<i>Biståndsminister (/f.d.)</i>				3		
<i>Samarbetsvillig</i>				1		1
<i>Vice statsminister</i>				2		
<i>Arbetat med fiske- ripolitik</i>				2		
<i>Sitter med i Sustainable Energy for All¹⁰⁸</i>		1				
<i>Deltar i toppmöten</i>				1		
<i>Samordnar PGU</i>				1		
<i>Första svenska ministern att be- söka Stillehavso- arna</i>						1
<i>Skrivit bok om utfiske</i>						1
Åsa Romson		-		-	-	-
<i>Miljöminister</i>	1		1			
<i>Författare till Brevet</i>	1					
<i>Medlare</i>			1			
Lars Ronnäs	-	-	-	-		-
<i>Klimatambassadör</i>					2	
<i>Arbetat med ut- veckling och mänskliga rättig- heter</i>					1	
<i>F.d. chef för UD:s Afrikaenhet</i>					1	
<i>F.d. ambassadör</i>					1	

*Enbart de texter där någon av ministrarna förekommer är med i denna tabell.

¹⁰⁸ Sustainable Energy for All är ett globalt initiativ som blev en organisation 2016. Den är ämnad att göra hållbar energi tillgängligt för alla, se Se4all, *About Us / Sustainable Energy for All (SEforALL)*. [online,] 2016, Tillgänglig på: <http://www.se4all.org/about-us> [Senaste åtkomst: 29 Dec. 2016].

4.4 Skuld, hopp och kärlek

En av de tre grundstenarna i argumenterande inom retorik utgörs av patos, känsla. Tabell 4 visar hur vanligt förekommande olika känslor är i de olika texterna. Frekvensen är räknad efter hur många stycken i varje text de förekommer i, med undantag för när en känsla uttrycks explicit flera gånger i samma stycke. Texterna är av olika längd och med olika antal stycken, varför antalet texter, snarare än antalet sammanlagda stycken som ett uttryck för en känsla förekommer i, används som den primära indikatorn på vilka känslor som dominerar texterna lästa tillsammans. Inom varje text kan dock antalet stycken jämföras för att ge en bild av vilken känsla som dominerar den enskilda texten.

Tabell 4: Patos

Känsla/ text	Sve- rige tryck- er på för MR	Lö- vin till Pa- ris	Sverige skriver under klimat- avtalet	Löwins debatt- artikel	Ny kli- mat- am- bas- sadör	Sverige skriver under initiativ	Tal av Lövin vid PSIDS minister- möte	Brevet
Framtids- tro/ hoppfullhet	1	2	4	9	1	2	10	2
Tillförsikt		1	2	4	2	2	3	1
Fara/risk	1			2			6	1
Skuld		1		3			2	
Gemenskap							4	1
Glädje					1		3	
Stolthet							3	
Tacksam- het							3	
Sorg/ smärta							2	
Kärlek							1	
Hedrad							1	

Den vanligaste känslan att komma till uttryck är någon form av framtidstro eller hoppfullhet. Samtliga av de undersökta texterna ger åtminstone vid ett tillfälle uttryck för det och det är således den dominerande känslan som förmedlas.

Nästan alla texter uttrycker också en tillförsikt inför klimatförändringarna och de problem som medföljer, det vill säga de erkänner de svårigheter och den magnitud som problemet har. En känsla av stundande fara eller risk till följd av klimatförändringarna förekommer även det i ett betydande antal av texterna, drygt hälften, och, nära besläktat med tillförsikt som det är, så ger det förståelsen av att klimatförändringarna är ett omedelbart hot som behöver hanteras.

En annan vanligt förekommande känsla är skuld vilken kommer av att ha varit en del av orsaken till klimatförändringarna. Bikten av att vara en del av orsaken kommer allra oftast tidigt i texterna, vilket lämnar gott om utrymme efter den för att uttrycka framtidstron som, då den finns med i samtliga texter, alltid förekommer där skuld uttrycks.

Övriga känslor, så som glädje och sorg, uttrycks framför allt i det tal Lövin höll vid ministermötet med Stillehavstaterna, vilken i sin form är en personligare typ av text än de flesta andra.

5 Analys och diskussion

5.1 Analys

Här ställs resultatet från föregående kapitel i samtal med de teorier om människorättsperspektiv som presenterades i kap. 2 och slutsatser dras kring vilken betydelse människorättsbegreppet ges i de olika texterna och vad det skulle kunna komma att innebära.

Den första slutsatsen vi kan dra utifrån hur vanligt förekommande begreppet ”mänskliga rättigheter” är inom regeringens klimatförändringsdiskurs är att det inte är det. Klimatförändringar handlar om långt mycket mer än enbart mänskliga rättigheter, varför det snarast vore misstänkt om begreppet dök upp i alla texter. Dock så talar texterna som handlar om klimatförändringar ofta om frågor som är relevanta för mänskliga rättigheter utan att använda benämna det och använda det språk som tillhör. Det är kanske inte nödvändigt att utropa ”mänskliga rättigheter” bara för att det handlar om det, det kanske framgår för publiken ändå. Att det skulle gå att ge vissa frågor större tyngd vad gäller ansvarsfrågor genom att uttryckligen ge dem en människorättsstatus i diskursen är dock ofrånkomligt. Med fördel kan vi här minnas Caneys resonemang, som beskrivet i kap. 2.1, om att ett människorättsperspektiv ändrar andra arguments tyngd, framförallt de ekonomiska.

Enbart sju, plus Brevet, av cirka 150 texter om klimatförändringar, där ändå ett fyrtiotal har bedömts knyta an till rättighetsfrågor, talar öppet vid minst ett tillfälle om ”mänskliga rättigheter”. Det är en väldigt liten andel, och visar på att människors rättigheter inte är en av de saker regeringen tänker på först när de fattar beslut om klimatförändringar.

En känsla av skuld förekommer i fler texter och oftare än Sverige förklaras vara en del av orsaken till problemet klimatförändringar. Av det kan vi sluta oss till att det snarast är en moralisk skuld och tillkommande ansvar som åsyftas. Den allra vanligaste känslan att förmedlas visade sig dock vara någon typ av framtidstro eller hoppfullhet. Detta stämmer bra ihop med uppbyggandet av Sverige som ansvarstagande. Texterna uttrycker en potentiell fara vilket gör problemet viktigt att arbeta med, men vill sam-

tidigt ännu starkare visa på att regeringen och staten har verktygen för att hantera det och att genom att lita på dem så kommer framtiden att ordna sig. Utifrån etos, hur staten, regeringen och ministrarna beskrivs, förstår vi att alla texter där ”mänskliga rättigheter” förekommer så ämnas en tilltro till de olika aktörerna byggas upp eller stärkas. Med grund i retorikens teorier som vi såg i kap. 2.1, att talaren behöver bygga upp en tilltro inför den egna personen för att det den säger ska få någon tyngd och för att deras argument ska bli tagna på allvar, så är det ganska sannolikt att det är så alla texter skapade av regeringen ser ut. ”Mänskliga rättigheter” ter sig i de flesta texter främst användas som bara ytterligare ett argument till att stärka etos, snarare än texternas logos.

Utifrån den översikt som gavs när materialet sorterades upp, kan vi dra en annan slutsats vilken inbegriper vilka typer av frågor som innefattar begreppet ”mänskliga rättigheter”. Klimatförändringar är ett globalt problem varför det kan te sig naturligt att alla texter som innehåller begreppet ”mänskliga rättigheter” handlar om internationella problem. Det är dock inte alla texter om klimatförändringar som handlar om internationella frågor. Jag anser det inte orimligt att regeringen i något sammanhang hade kunnat nämna ”mänskliga rättigheter” i nationella sammanhang, för att visa att de har det i beaktande när de lägger upp sina strategier för klimatarbete.

I de analyserade texterna används mänskliga rättigheter sällan argumenterade och aldrig som argument för att påverka förhandlingarna och strategierna angående klimatförändringar. Flera av texterna uttrycker dock att det är viktigt att referenser till mänskliga rättigheter inkluderas i klimatavtalet. Det kan tolkas som en vilja att ge mänskliga rättigheter chansen att påverka diskursen och stärka staters skyldigheter. Att regeringen vill framställa sig själva och Sverige som måna om mänskliga rättigheter är positivt för människors rättigheters möjlighet att påverka klimatförändringarna. Som Forman et al beskriver (se kap. 2.1) skulle detta kunna innebära att de automatiskt tar på sig ett större ansvar och fler skyldigheter än vad som hade gjorts om mänskliga rättigheter inte hade ansetts spela någon roll. Brevet beskriver dock att ”mänskliga rättigheter” ska användas för att inte förvärpa redan existerande ojämlikheter, och ter sig så snart argumentera för att det är åtgärderna mot klimatförändringarna som bör ta hänsyn till mänskliga rättigheter.

Samtidigt som mänskliga rättigheter beskrivs som viktigt i de flesta texter som det förekommer i så fylls det sällan med något verkligt innehåll. Det talas sällan om skyldigheter, moraliskt ansvar dyker upp i en del av texterna men det har långt ifrån samma tyngd som folkrättsliga skyldigheter. Snarare verkar det vanligaste sättet för

regeringen att använda ”mänskliga rättigheter” på vara för att säga något om Sverige. Det är långt mer förekommande i texterna att det påstås att Sverige tycker att mänskliga rättigheter är viktigt, eller till och med argumenteras för att Sverige är måna om mänskliga rättigheter genom att visa på exempel på vad Sverige gör för att stärka rättigheter eller deras närvaro i internationella dokument. I en av texterna så utropar titeln ”Sverige trycker på för mänskliga rättigheter (...)”. Brevet de hänvisar till argumenterar mycket riktigt för att mänskliga rättigheter ska inkluderas i Parisavtalet, och med ett språkbruk som gör det rättvisa. Den egna texten i brevet är dock inte fullt kompatibel med ett rättvisande människorättspråk utan använder vagare termer som resulterar i ett utarmat rättighetsspråk. Det är enbart i detta brev som vi hittar något som påminner om ”respect, protect and fulfil”, det vill säga vad som ingår i staters skyldigheter, och där är ”fulfil”, uppfylla, utbytt mot ”promote”, främja, vilket inte alls är lika starkt. I en text som samtidigt talar om vikten av att använda ett korrekt människorättspråk skulle det kunna ha en rent skadlig inverkan på förståelsen av mänskliga rättigheter och dess slagkraft. Som beskrivet i kap. 2.1 så förklarar Williams och Blaiklock att en förvanskning av betydelsen av ”mänskliga rättigheter” kan innebära att begreppet försvagas och att det inte kommer att vara ett lika starkt argument i framtiden. Den risken verkar alltså finnas i det undersökta materialet.

Denna slutsats stärks av att regeringen inte talar om mänskliga rättigheter så många fler gånger i de texter som finns tillgängliga. Vi har sett att de texter där ”mänskliga rättigheter” används i de allra flesta fall inte innehåller något vidare rättighetsspråk. Begreppet lämnas ofta tomt, det vill säga det fylls inte med något innehåll i texterna och sätts sällan i relation till något annat. De flesta texter som nämner rättigheter talar inte om rättighetsfrågor, med undantag för utveckling vilket finns med i termer av att Sverige ska stödja andra länders utveckling. Detta visar att det finns åtminstone tendenser till att utarma vad mänskliga rättigheter förstås vara. Att det skulle vara normen är primärmaterialet för litet för att kunna påvisa.

Tendensen att använda ”mänskliga rättigheter” utan att göra det rättvisa som argument riskerar alltså att försvaga begreppet inför framtida användning av det i argumentation. Om någon vill ta hjälp av begreppet för att argumentera för något så är det egentligen ett trumf-kort. I kap. 2.1 såg vi att Caney förklarar att det anses stå över alla andra moraliska värderingar, men genom att det används utan innehåll nu så kan det komma att inte vara ett starkt påtryckningsmedel längre. Det skulle vara en väldigt all-

varlig konsekvens av vad vi i kap. 2.1 ser att Forman et al kallar staters retoriska användning av begreppet.

”Mänskliga rättigheter” ter sig så användas mer för att stärka Sveriges (regerings) trovärdighet både inför den egna befolkningen och internationellt än för att argumentera för en sakfråga.

5.2 Diskussion

I detta kapitel ställs analysen i samtal med de insikter som redovisas i forskningsöversikten. Även de olika valen som har gjorts, som har format uppsatsen, och vad de har inneburit för vad som kunnat påvisas diskuteras. Kapitlet innehåller även uppslag till vidare forskning inom ämnet.

Till att börja med så är Sveriges uppfattning om sig själva som måna om mänskliga rättigheter intressant i förhållande till vad Anshelm och Hultman visar på i sin analys av Sveriges klimatkurser. Som vi såg i kap. 3.4 så förklarar de att Sveriges uppfattning om sig självt som både socialistiskt och klimatmedvetet har gjort det svårt att kritisera Sverige utifrån ett eko-socialistiskt perspektiv. Det vill säga, det finns en så stark uppfattning om hurdan Sverige är att kritik på de här punkterna inte biter, för alla tror att vi redan är bra på det oavsett om vi egentligen är det eller inte. Jag menar på att risken är densamma med att Sverige säger sig vara bra på mänskliga rättigheter. Att det kontinuerligt sägs kan göra att den allmänna uppfattningen blir att Sverige är bra på mänskliga rättigheter och att all kritik därefter kommer att slås bort och inte bli betrod. På så vis skulle ett konstant användande av människorättsbegreppet på ett innehållslöst sätt kunna innebära att det ställs färre krav på Sverige att faktiskt leva upp till mänskliga rättigheter.

Zannakis ekologiska rättvisa kommer fram i texterna när det talas som om Sverige har ett moraliskt ansvar att stötta andra länder, och framförallt när Lövin påtalar att de ö-nationer hon talar till är utsatta för klimatförändringarna men att de inte har orsakat dem, medan ”vi” har gjort det. Det visar på att den regering Sverige hade under den undersökta tiden åtminstone till viss del använder sig av denna story-line, vilket stämmer bra med Zannakis egen förståelse av att socialdemokraterna använder sig av den, även om just Lövin är miljöpartist. Samma saker kan användas till att hävda att

dessa texter verkar passa inom diskursen grön keynesianism, som Anshelm och Hultman identifierar i Sverige, där en del socialdemokrater och miljöpartister har en historia av att gå lite längre än normen inom diskursen vad gäller att tala om global rättvisa.

Emedan denna uppsats inte har undersökt varken vad för diskurs eller story-line som regeringen använder, utan bara vad ”mänskliga rättigheter” har fått för plats i dem, så kan vissa paralleller alltså dra till denna tidigare forskning. Det ska dock inte ses som att denna studie varken verifierar eller falsifierar dem. För framtida forskning så skulle analyserande av människorättsbegreppets plats inom de olika diskurserna och story-line:erna kunna erbjuda fler relevanta insikter i vad de olika klimatkurserna gör för skillnad för förståelsen och uppfyllandet av mänskliga rättigheter. Till och med klimatskeptikernas användande av människorättsfrågor, Anshelm och Hultman visar ju på hur de talar om världshunger, för att argumentera för att klimatåtgärder *inte* ska utföras, skulle kunna vara intressanta att undersöka – men då snarast för att säga något om människorättsargumentets moraliska implikationer och attraktionen i att använda det för att stärka sin sak.

Således skulle en grundlig diskursanalys med fördel kunna genomföras på samma material. Det skulle också ge en vidare möjlighet att studera inte bara mer allmänt hur världen representeras utan också vilka relationer som byggs upp och som möjliggör diskursen. Det skulle kunna visa på olika maktpositioner och deras inverkan på samtalet.

Den typ av statsansvar som Crawford beskriver, som presenterat i kap. 3.3, framkommer inte i texterna. När det talas om ansvar så verkar det snarare vara ett moraliskt ansvar som det handlar om. Att erkänna statsansvar skulle naturligtvis innebära skyldigheter som moraliskt ansvar inte innehåller.

Materialet som har undersökts är ganska begränsat i vad det kan visa på, dels för att det bara innefattar texter från ett år, men också för att det inte undersöker strategier, budgeter, policy-dokument och liknande. Denna typ av texter skulle med fördel kunna användas för att undersöka om människorättshänsyn har någon influens där, eller som komplement till den typ av texter som jag har använt för att jämföra det som sägs utåt med det som bestäms ”inåt”.

Vad gäller den sortering som gjordes av texterna för att avgöra vilka som skulle analyseras så skulle det nog ha gett något fler texter om det som analyserades var ”hållbar utveckling” och inte klimatförändringar. Hållbar utveckling bedömdes inte som tillräckligt för att argumentera för att en text handlade om klimatförändringar då det är

ett begrepp som innefattar långt mer. Likaså förekommer hälsobegreppet vanligare ihop med ”miljö”, vilket för all del innefattar klimat men innehåller mycket mer och därför inte klassades som en text om klimatförändringar om det inte uttryckligen i texten stod klart att det var det dominanta ämnet. Kravet på att det uppenbarligen skulle vara klimatförändringar det handlade om och inte överlappande ämnen gjorde alltså uppslaget av texter mindre än vad det hade varit med en mer generös sortering. För vidare forskning om regeringens bruk av, och syn på, människorättsbegrepp i samband med klimatförändringsfrågan så skulle det vara av intresse att undersöka även dessa angränsande ämnen, miljö och hållbar utveckling, och ställa i samband med denna undersökning. Det är möjligt att begreppen är mer prevalenta inom dessa andra ämnen och där är kopplade till klimatförändringar på ett sätt som inte har kunnat undersökas i denna studie.

I forskningsöversikten visas det att mänskliga rättigheter språkligt förekommer mer och mer frekvent i klimatsammanhang. I denna uppsats undersöktes 1 november 2015 – 1 november 2016, det var en intressant tid att undersöka då det, som presenterat i inledningen, stiftades och antogs ett nytt klimatavtal vilket var det första av COP-avtalen att inkludera referenser till mänskliga rättigheter. Analysen jag gjorde visade att en majoritet av de texter som använde begreppet ”mänskliga rättigheter” hade anknytning till det klimatavtalet och klimatmötet som ledde fram till det. Då mötena är en årlig företeelse skulle denna studie med fördel kunna följas upp av både hur Sveriges fortsatta diskurs ser ut och hur andra länders retorik och diskurs har sett ut kring mötet, men också hur ett människorättspråk kommer att användas i de framtida klimatmötena och om det påverkar de nationella diskurserna i någon större utsträckning. Kommer de att ta tillvara på möjligheten att stärka staters ansvar genom att påminna dem om deras skyldigheter gentemot människors rättigheter?

Jag har i denna uppsats riktat kritik mot både bristen av människorätts-termer i de undersökta texterna, och hur ”mänskliga rättigheter” används när det väl tas upp. Att prata om mänskliga rättigheter är något positivt. Det blir problematiskt bara i de fall där det inte används för sin egen skull, för att främja rättigheter, utan när det används för andra syften eller på ett sätt som beskriver mänskliga rättigheter och deras betydelser på ett inkorrekt sätt. Kontentan blir alltså: prata om mänskliga rättigheter och gör det på ett sätt som gör dem rättvisa.

6 Sammanfattning

Denna uppsats är situerad i klimatförändringsfrågan, med fokus på den retoriska användningen av begreppet ”mänskliga rättigheter”. Syftet har varit att börja utröna hur Sveriges regering använder sig av mänskliga rättigheter när de pratar om klimatförändringar. Vad tjänar begreppet för syfte och vilka känslor uttrycks i de texter där det förekommer? Påverkar bruket av det hur Sverige framställs? Undersökningsobjektet var Sveriges regering och deras diskurs analyserades med hjälp av regeringens officiella hemsida, *regeringen.se*, varifrån texter sorterade under ”Miljö och Klimat” med ett tydligt fokus på klimat och med ”mänskliga rättigheter” uttryckligen utskrivet hämtades för att analyseras. Tidsbegränsningen sattes till 1 november 2015 – 1 november 2016.

Ett människorättsperspektiv anlades för att förstå potentialen av, men också risken med, att använda människorättspråk i klimatförändringssammanhang och för att definiera vad som räknas som ett människorättspråk och vilka rättigheter som allmänt anses relevanta att tala om i samband med klimatförändringar. En retorisk analys utfördes sedan där fokus lades på hur begreppet ”mänskliga rättigheter” används i texterna, framförallt huruvida det används argumenterande eller inte och vad det i så fall argumenterar för. Också etos och patos analyserades för att förstå vilken inställning till klimatförändringar som regeringen vill förmedla och vad ”mänskliga rättigheter” spelar för roll i att bygga upp regeringens och Sveriges karaktär i texterna.

Resultatet visar på att ”mänskliga rättigheter” inte används frekvent inom regeringens klimatsdiskurs. Nästan alla texter som uttrycker ”mänskliga rättigheter” är kopplade till klimatmötet och Parisavtalet. Emedan de uttrycker tillförsikt och fara kopplat till klimatförändringarna så är framtidstro/hoppfullhet den känslan som är vanligast att komma till uttryck. Vidare används mänskliga rättigheter sällan argumenterande och när det gör det så är det inte arbete mot klimatförändringar det argumenterar för. Istället används det oftast på ett sätt som tjänar till att bygga upp Sveriges trovärdighet och det uttrycks vid flertalet tillfällen att Sverige är måna om mänskliga rättigheter/hade velat se starkare referenser till mänskliga rättigheter.

Jag hävdar att det användandet av ”mänskliga rättigheter” som regeringen genomför potentiellt kan skada människorättsargumentet då det sällan kopplas till ett

korrekt rättighetsspråk, eller ens till några rättigheter. På så vis finns det risk för att förståelsen av vad mänskliga rättigheter är, och vilka skyldigheter det innebär för stater, försvagas och att det därmed kan komma att bli svårt att använda mänskliga rättigheter som argument och för att kunna kritisera stater som inte lever upp till sina människorättsliga skyldigheter. Ett schablonartat användande av ”mänskliga rättigheter” skulle således kunna ha allvarliga konsekvenser för uppfyllandet av människors rättigheter.

Det finns följaktligen problem både med att inte prata om mänskliga rättigheter och med att göra det. Jag hävdar att det inte går att bortse ifrån mänskliga rättigheter när vi pratar om klimatförändringar då vi vet att klimatförändringarna kommer att ha, och redan har, negativ inverkan på uppfyllandet av mänskliga rättigheter. Med detta menar jag inte att vi alltid ska fokusera på mänskliga rättigheter när vi pratar om klimatförändringar, för det inkluderar mycket mer, men det är *ett* av perspektiven som behöver anläggas. När mänskliga rättigheter involveras är det dock viktigt att det görs på ett adekvat sätt som inte förminskar den allmänna förståelsen av deras betydelse.

Referenser

Litteratur

- Aisawa, Motoko, "Staying Human-Centric at the Intersection of Climate Change and Human Rights", *Journal of Energy and Natural Resources Law*, 2016, Vol. 34(1), s. 86-94.
- Anshelm, Jonas & Hultman, Martin, *Discourses of Global Climate Change: Apocalyptic framing and political antagonisms*, Routledge, 2015.
- Atapattu, Sumudu A., *Human Rights Approaches to Climate Change: Challenges and Opportunities*, Routledge, Abingdon, Oxon, 2016(1).
- Atapattu, Sumudu, "Climate Change, Human Rights, and COP21", *Georgetown Journal of International Affairs*, 2016(2), Vol. XVII(II), s. 47-55.
- Bach, Tracy, "Human Rights in a Climate Changed World: The impact of COP21, Nationally Determined Contributions, and National Courts", *Vermont Law Review*, 2016, Vol. 40(3), s. 561-595.
- Baer, Paul, "International Justice" i Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. & Schlosberg, David (red.) *The Oxford Handbook of Climate Change and Society* [Elektronisk resurs], Oxford: OUP Oxford, 2011, s. 323-337.
- Bakker, Christine, "Climate Change and Right to Life: Limits and Potentialities of the Human Rights Protection System", i Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.). *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016, s. 71-88.
- Caney, Simon, "Climate Change, Human Rights and Moral Thresholds", i Humphreys, Stephen (red), *Climate Change and Human Rights*, [Elektronisk resurs], Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Crawford, James, *State Responsibility [Elektronisk resurs]: The General Part*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.
- Dixon, Peter, *Rhetoric*, London, 1971.

- Duke, Rodney K., *The Persuasive Appeal of the Chronicler: A Rhetorical Analysis*, Almond Press, Sheffield, 1990.
- Fairclough, Norman, *Media Discourse*, Edward Arnold, London, 1995.
- Forman, Lisa, Ooms, Gorik & Brolan, Claire E., "Rights Language in the Sustainable Development Agenda: Has Right to Health Discourse and Norms Shaped Health Goals?", *International Journal of Health Policy and Management*, 2015, Vol. 4(12), s. 799-804.
- Franca, Alessandra, "Climate Change and Interdependent Human Rights to Food, Water and Health: The Contest Between Harmony and Invention", Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016, s. 89-103.
- Gardiner, Stephen M., "Climate Justice" in Dryzek, J. S., Norgaard, R. B. & Schlosberg, D. (red.) *The Oxford Handbook of Climate Change and Society* [Elektronisk resurs]. Oxford: OUP Oxford, 2011, s. 309-322.
- Hall, Margaux J., "Advancing Climate Justice and the Right to Health Through Procedural Rights", *Health and Human Rights Journal*, 2014, Vol. 16(1), s. 8-18.
- Humphreys, Stephen (red), *Human Rights and Climate Change*, [Elektronisk resurs], Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Humphreys, Stephen, "Introduction: Human Rights and Climate Change", i Humphreys, Stephen (red.), *Human Rights and Climate Change*, Cambridge University Press, (2010) 2009, s. 1-33.
- Hägg, Göran, *Praktisk Retorik: Med Klassiska och Moderna Exempel : [talarskola]*, [Ny upplaga], Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2001.
- Isenhour, Cindy, "The Politics of Climate Knowledge: Sir Giddens, Sweden and the Paradox of Climate (In)Justice", *Local Environment*, 2013, Vol. 18(2), s. 201-16.
- Manou, Dimitra B., "Climate Change and Human Rights", i Mihr, Anja & Gibney, Mark (red.), *The Sage Handbook of Human Rights*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 2014, s. 238-52.
- Mihr, Anja & Gibney, Mark (red.), *The Sage Handbook of Human Rights*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 2014.

- Moore, Cameron, "Waterworld: Climate Change, Statehood and the Right to Self-determination", Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*, London: Routledge, 2016, s. 104-17.
- Steffen, Will, "A Truly Complex and Diabolical Policy Problem", i Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. & Schlosberg, David. (red.), *The Oxford Handbook of Climate Change and Society [Elektronisk resurs]*, OUP Oxford, Oxford, 2011, s. 26, 31.
- Varayudej, Same, "Two-pronged Right to Development and Climate Change: Reciprocal Implications", Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.), *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016, s. 119-32.
- Williams, Carmel & Blaiklock, Alison, "Human Rights Discourse in the Sustainable Development Agenda Avoids Obligations and Entitlements", *International Journal of Health Policy and Management*, 2016, Vol. 5(6), s. 387-390.
- Quirico, Ottavio & Boumghar, Mouloud (red.). *Climate Change and Human Rights: An International and Comparative Law Perspective*. London: Routledge, 2016.
- Zannakis, Mathias, "The Blending of Discourses in Sweden's 'Urge to Go Ahead' in Climate Politics", *International Environmental Agreements*, 2015, No. 15, s. 217-36.

Primärmaterial

Regeringen.se.

Nämnda texter:

Lövin, Isabella, "Isabella Lövin på UN Women sidoevent om gender och klimat vid COP21", *regeringen.se*, 9 december 2015. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/tal/2015/12/isabella-lovin-pa-un-women-sidoevent-om-gender-och-klimat-vid-cop21/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

- Lövin, Isabella, "Tal av Isabella Lövin vid Pacific Small Island Developing States Ministerial Meeting", *regeringen.se*, 17 februari 2016. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/tal/2016/02/speech-by-isabell-lovin-at-pacific-small-island-developing-states-ministerial-meeting--nukualofa-tonga-10-feb-2016/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].
- Lövin, Isabella, "Jag ser klimatpolitik och biståndspolitik som en helhet", *regeringen.se*, ursprungligen publicerad i *Dagens Nyheter*, 25 maj 2016. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/debattartiklar/2016/05/jag-ser-klimatpolitik-och-bistandspolitik-som-en-helhet/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].
- Romson, Åsa, et al, "Friends of Principles", *regeringen.se*, 11 december 2015. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/4aeda2/globalassets/regeringen/dokument/miljo-och-energidepartementet/pdf/friends-of-principles-final.pdf>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].
- "Ekofin beslutade om klimatfinansiering och fortsatta krafttag mot skatteflykt", *regeringen.se*, 13 oktober 2016. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/10/ekofin-beslutade-om-klimatfinansiering-och-fortsatta-krafttag-mot-skatteflykt/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].
- "Lars Ronnås är Sveriges nye klimatambassadör", *regeringen.se*, 3 september 2016. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/09/lars-ronnas-ar-sveriges-nye-klimatambassador/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].
- "Världens länder samlas i Nairobi för att hitta lösningar på miljö- och klimatutmaningarna", *regeringen.se*, 27 april 2016. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/04/varldens-lander-samlas-i-nairobi-for-att-hitta-losningar-pa-miljo--och-klimatutmaningarna/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].
- "Sverige skriver under klimatavtalet från Paris", *regeringen.se*, 22 april 2016. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/04/sverige-skriver-under-klimatavtalet-fran-paris/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].
- "Biståndsministern besöker Tonga, Fiji och Kiribati", *regeringen.se*, 15 februari 2016. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/02/bistandsministers-besoker-tonga-fiji-och-kiribati/>, [Senaste åtkomst: 6 jan. 2017].

”Bistandsminister Lövin reser till utsatta ö-nationer”, *regeringen.se*, 7 februari 2016.

Tillgänglig på:

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/02/bistandsminister-lovin-reser-till-utsatta-o-nationer/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

”Sverige trycker på för mänskliga rättigheter i klimatavtalet”, *regeringen.se*, 12 december 2015. Tillgänglig på:

<http://www.regeringen.se/artiklar/2015/12/sverige-trycker-pa-for-manskliga-rattigheter-i-klimatavtalet/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

”Isabella Lövin till klimattoppmötet i Paris”, *regeringen.se*, 6 december 2015.

Tillgänglig på:

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/12/isabella-lovin-till-klimattoppmotet-i-paris/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

”Åsa Romson medlar frågor om anpassning under klimattoppmötet”, *regeringen.se*, 6 december 2015. Tillgänglig på:

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/12/asa-romson-medlar-fragor-om-anpassning-under-klimattoppmotet/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

”Sverige skriver under initiativ för hållbart jord- och skogsbruk på klimatmötet i Paris”, *regeringen.se*, 1 december 2015. Tillgänglig på:

<http://www.regeringen.se/artiklar/2015/12/sverige-skriver-under-initiativ-for-hallbart-jord--och-skogsbruk-pa-klimatmotet-i-paris/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

”Tal av statsminister Stefan Löfven vid COP21”, *regeringen.se*, 30 november

2015. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/tal/2015/11/tal-av-statsminister-stefan-lofven-vid-cop21/>, [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

Dokument

FN:s Generalförsamling, *United Nations Framework Convention on Climate Change:*

resolution / adopted by the General Assembly, 20 januari 1994, A/RES/48/189.

FN:s Generalförsamling, *Declaration on the Right to Development: resolution / adopted by the General Assembly*, 4 december 1986, A/RES/41/128.

FN:s Generalförsamling, *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 december 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999.

FN:s Generalförsamling, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 december 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993.

International Law Commission, *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, November 2001, Supplement No. 10 (A/56/10), chp.IV.E.1.

UNFCCC, *Adoption of the Paris Agreement*, 21st Conference of the Parties, Paris: United Nations, 2015.

Hemsidor

Se4all, *About Us | Sustainable Energy for All (SEforALL)*, [online], 2016. Tillgänglig på: <http://www.se4all.org/about-us> [Senaste åtkomst: 29 dec. 2016].

UN, *UN General Assembly - Election of five non-permanent members of the Security Council*, [online], 2016. Tillgänglig på: http://www.un.org/en/ga/62/plenary/election_sc/bkg.shtml [Senaste åtkomst: 30 dec. 2016].

UNFCCC, *Paris Agreement - Status of Ratification*. [online], 2017. Tillgänglig på: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9444.php [Senaste åtkomst: 5 jan. 2017].

UNFCCC, *COP*, [online], 2016. Tillgänglig på: <http://unfccc.int/bodies/body/6383.php> [Senaste åtkomst 30 dec. 2016].

UNFCCC, *Introduction to the Convention*, [online], 2016. Tillgänglig på: http://unfccc.int/essential_background/convention/items/6036.php [Senaste åtkomst: 30 dec. 2016].

UNFCCC, *The Paris Agreement - main page*, [online], 2016. Tillgänglig på: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php [Senaste åtkomst: 31 dec. 2016].